

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Denisa Palicová

Problematika odsunu a osidlování pohraničí. 7 dní hříchů – didaktické využití filmu a jeho knižní předlohy ve výuce ZSV

Olomouc 2014

Vedoucí práce: Mgr. Gabriela Medved'ová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a výhradně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Olomouci dne 24. června 2014

.....

Bc. Denisa Palicová

Poděkování

Děkuji Mgr. Gabriele Medved'ové, za odborné vedení diplomové práce, cenné rady a potřebné materiálové podklady.

Obsah

Obsah	4
Úvod.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Historické a politické pozadí odsunu	9
1.1 Dopad hospodářské krize a následná radikalizace německých nacionálních požadavků.....	9
1.2 „Protektorát Čechy a Morava“ a německá okupace.....	9
1.3 Shrnutí nejen v číslech	11
2 Vznik myšlenky odsunu a Eduard Beneš	13
2.1 Exilová vláda – Eduard Beneš jako prezident republiky	13
2.2 Plány na odsun a jednání s nimi spojená	14
2.3 Košický vládní program.....	15
3 Průběh vysídlování na území Československa.....	16
3.1 Divoký odsun	16
3.1.1 Kolaborace a její posuzování	17
3.2 Organizovaný odsun	18
3.2.1 Retribuce a Velký retribuční dekret	18
4 Nové osidlování pohraničí.....	22
4.1 Počátek znovu osidlování	22
4.2 Dokončení osidlovacího díla	22
5 Osud odsunutých obyvatel.....	24
6 Audiovizuální dílo v edukačním procesu.....	27
6.1 Historie audiovizuální edukace ve světě.....	27
6.2 Česká audiovizuální edukace - historie.....	28
6.3 Česká audiovizuální edukace - současnost.....	30
6.4 Film a jeho specifika	31
6.4.1 Stručný nástin vývoje vzniku filmu.....	31
6.4.2 Specifika filmu	31
6.4.3 Metodika filmové hodiny.....	36
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	38
7 Analýza filmu „7 dní hříchů“	39
7.1 Filmová analýza – obecné zásady.....	39
7.2 Film „7 dní hříchů“	40

7.2.1	Rozhovor se scenáristou filmu „7 dní hříchů“ Josefem Urbanem	43
8	Zařazení filmu „7 dní hříchů“ do výuky ZSV a tvorba pracovních listů	51
8.1	Zařazení filmu do výuky ZSV na základě Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia	51
8.2	Tvorba pracovních listů	52
9	Návrhy pracovních listů k filmu „7 dní hříchů“	54
9.1	Návrh pracovního listu č. 1	54
9.2	Návrh pracovního listu č. 2	59
	Závěr	63
	Literatura:	64
	Elektronické zdroje:	66
	Seznam příloh	67
	Seznam zkratk	68

Úvod

Cílem diplomové práce bylo uchopit tematiku odsunu, jinými slovy retribuce, a znovu osidlování pohraničních oblastí Československa z praktického hlediska, za využití filmu ve výuce společenských věd. Pro tyto účely byl zvolen film spisovatele a scenáristy Josefa Urbana *7 dní hříchů*. V rámci didaktického zpracování filmu byla využita rovněž jeho stejnojmenná knižní předloha.

Česká retribuce byla donedávna v podstatě zapomenuta, což bylo zásluhou Československého komunistického režimu, který programově bránil domácím historikům nestranně se zabývat poválečným obdobím, a badatelé z ciziny zase neměli přístup k nezbytným informacím. Informace o potrestání kolaborantů a poválečných zločinců tak byly značně povrchní. Až do sametové revoluce v roce 1989 byla většina existujících pramenů nedostupná dokonce i pro badatele pověřené komunistickým režimem. Samotná retribuce byla tedy nějakým způsobem reflektována, avšak procesy s kolaboranty například, byly naprosto přehlíženy. Problémem byly totiž rozdílné představy jednotlivých retribučních soudů o tom, co byla kolaborace a co bylo přizpůsobení se okupačním podmínkám, aby člověk vůbec přežil. Přitom na definici kolaborace záležela nejen osobní svoboda obviněného, ale často také jeho život. Někteří tak začali prohlašovat, že retribuce a trestání kolaborantů byly jen prostředkem, jak zakrýt likvidaci politických odpůrců a osobních nepřátel. Jak dokládá Frommer ve své knize *Národní očista: retribuce v poválečném Československu: „Retribuce ovšem byla něčím víc, než jen formou poválečného politického boje a jeho nástrojem, což nakonec vyvrcholilo v únoru 1948 převzetím moci komunisty“* (Frommer, 2010, s. 22). S nástupem demokratického režimu v roce 1989, byla prolomena mnohá tabuizovaná témata. Současná historická literatura se již tematice poválečné retribuce opět věnuje.

Z výše uvedených důvodů se diplomová práce skládá z části teoretické a praktické. Celá práce je členěna do 9 kapitol, z nichž prvních šest je zaměřeno na teorii a zbylé tři na praxi.

Tematiku osudu vysídlených německých obyvatel velmi dobře zpracoval ve své knize *Kalte Heimat: die Geschichte der deutschen Vertriebenen nach 1945* (Studená vlast) Andreas Kossert. Jeho kniha spolu s knihami *Národní očista: retribuce v poválečném Československu* od Benjamina Frommera a *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky* od Michala Spirita se staly klíčovými prameny pro zpracování teoretické části práce. Teorie

v rámci audiovizuální edukace a filmové analýzy je podložena informacemi získanými především z publikace *Film před tabulí: idea školního filmu v prvorepublikovém Československu* od Lucie Česákové, *Film a televize jako audiovizuální zprostředkování světa*; *Filmová a televizní dramaturgie a programová skladba* od Štroblové Soni a *Praktická příručka školní kinematografie* od Antonína Dohnala. Stěžejním pramenem pro filmovou analýzu byla kniha Helmuta Kortehe *Einführung in die systematische Filmanalyse*. Další potřebné informace poskytla *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu* od Labischové Denisy a Gracové Blaženy.

Teoretická část práce je zaměřena na historické a politické pozadí odsunu, vznik samotné myšlenky o vysídlení německého obyvatelstva, dále na průběh retribuce a znovu osidlování pohraničních oblastí. Neopomíjí však také osud oněch odsunutých obyvatel, který ve většině případů nebyl nikterak příjemný. Dále poskytuje teoretická část práce také stručný náhled do audiovizuální edukace, a to z mezinárodního i českého úhlu pohledu.

Praktická část je zaměřena, jak vyplývá ze samotného názvu diplomové práce, na didaktické využití filmu *7 dní hříchů* ve výuce společenských věd. Obsahuje tedy filmovou analýzu doplněnou rozhovorem s autorem filmového scénáře a jeho knižní předlohy Josefem Urbanem. V práci je uveden autentický přepis celého rozhovoru, který se uskutečnil v Opavě dne 6. 3. 2013. Dle mého názoru rozhovor vhodně doplňuje onu filmovou analýzu a poskytuje náhled do „zákulisí“ nejen filmové tvorby, což je pro mnohé zcela neznámé prostředí.

Výstupem praktické části jsou návrhy dvou pracovních listů, vztahujících se samozřejmě k filmu. V rámci pracovních listů byla využita rovněž knižní předloha filmu. Součástí práce je také obrazová příloha a plné znění tzv. Velkého retribučního dekretu. Přičemž obě slouží k doplnění a ucelení práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Historické a politické pozadí odsunu

Československá republika vznikla rozpadem Rakousko-Uherska v roce 1918. Do té doby měli Němci v říši výsadní postavení, které se však rozpadem změnilo na postavení menšinové. Německé obyvatelstvo žilo po rozpadu říše v Rumunsku, Maďarsku, Jugoslávii a Československu, v němž např. Němci tvořili svým počtem 3,2 milionu největší národnostní menšinu. Tento status jim však nevyhovoval (Frommer, 2010, s. 32).

1.1 Dopad hospodářské krize a následná radikalizace německých nacionálních požadavků

V důsledku dopadu velké hospodářské krize se v Německu v roce 1933 dostali k moci nacisté, toto jejich vítězství vedlo k radikalizaci nacionálních požadavků u českých Němců. Její

ch politickou silou se stala Sudetoněmecká strana (SdP) v čele s Konradem Henleinem. Postupně získávala SdP více a více příznivců, díky tomu přiměla většinu ostatních německých politických stran, aby s ní splynuly (Frommer, 2010, s. 33–34).

Po anšlusu Rakouska (březen 1938) zintenzivnila SdP své autonomistické požadavky. Mezitím vzrůstal Hitlerův politický vliv, a to nejen v Německu, nýbrž také v celé Evropě, což vyvrcholilo Mnichovskou dohodou 30. 9. 1938. V důsledku této události obsadilo Německo během několika následujících týdnů Sudety. Přes 20 000 osob, především Čechů, ale také německých antifašistů a německy mluvících Židů, přechalo do vnitrozemí. Československo tak ztratilo téměř 1/3 své původní rozlohy a populace (Frommer, 2010, s. 34, Beneš, 2002, s. 88–89).

1.2 „Protektorát Čechy a Morava“ a německá okupace

Eduard Beneš musel po nátlaku abdikovat a následně odešel do emigrace. Na jeho místo byl zvolen Emil Hácha, který se díky přibývajícimu věku stal pouhou figurkou v rukou jiných. Němci postupně prosadili různá opatření a omezení, na Slovensku se zintenzivnily snahy o získání rozsáhlé autonomie, čehož Německo využilo ve svůj prospěch (Frommer, 2010, s. 35, Spirit, 2004, s. 139–146).

Němci dali Jozefu Tisovi na výběr mezi maďarskou okupací a slovenskou nezávislostí pod dohledem Německa. A tak 14. 3. 1939 odhlasoval *Sněm slovenské krajiny* nezávislost a oddělení od zbytku Československa. V ten samý den odcestoval Hácha do Berlína, kde pod nátlakem vložil osud národa do rukou vůdce. Tak byl 16. 3. 1939 vyhlášen „Protektorát

Čechy a Morava“, jehož prezidentem se stal Emil Hácha. Němci ponechali Čechům sice pravomoc spravovat své vnitřní záležitosti, na vše však dohlížel tzv. *protektor*, za vlády Emila Háchy jím byl Konstantin von Neurath (Spirit, 2004, s. 139–146, Frommer, 2010, s.35–36).

V meziválečném období patřilo Československo k hospodářsky nejrozvinutějším zemím světa, čehož okupanti chtěli využít. Dělníkům nabízeli řadu výhod jako například obědy v továrnách zdarma, koncerty, filmy, rozšířené sociální pojištění a především osvobození od povinnosti sloužit v německých ozbrojených silách (Emmert, 2012, s. 202).

„V roce 1942 Frank hodnotil nacistickou politiku v protektorátu následovně: „ Kdo pracuje pro říši – a činí tak převážná část obyvatelstva -, ten se nemusí ničeho obávat; jeho materiální existence i jeho budoucnost je zajištěna. Ten, kdo stojí opodál, ulevvá se či vskrytu sabotuje, náleží do tábora nepřátel a bude po válečném právu smeten.“(Frommer, 2010, s. 37, Spirit, 2004, s. 150).

V prvních letech okupace dávali Češi najevo svůj odpor prostřednictvím masových poutí, veřejným vystavováním národních symbolů apod. Odpovědí z německé strany bylo zastřelení 9 studentů během listopadových demonstrací v roce 1939, odeslání více než tisíce studentů do koncentračních táborů a následné zavření vysokých škol (Frommer, 2010, s. 38).

V roce 1941 byl na místo Konstantina von Neruatha dosazen Reinhard Heydrich, ten vyhlásil výjimečný stav a stanné právo. Nový protektor na jedné straně zesílil teror a na druhé straně nabídl ústupky, které měly sloužit k posílení ochoty českého obyvatelstva spolupracovat. V dlouhodobém výhledu totiž počítal Hitler s germanizací celého prostoru. Prvním krokem, který tento záměr naznačoval, byla anexe protektorátu k říši. Hlavním cílem až do předpokládaného vítězství však zůstávala hospodářská mobilizace českých dělníků. Likvidace českého národa byla odložena na poválečné období (Emmert, 2012, s. 203).

Úlohou politiky, kterou v protektorátu nacisti zvolili, bylo zabránit vzniku ozbrojeného domácího odboje. Což se Němcům v podstatě dařilo. Domácí odboj se tedy spíše orientoval na sběr informací pro zahraniční odboj a pro plánování poválečného vývoje. Tento v podstatě pasivní přístup českého národa k okupaci však působil dvojsečně. Na jednu stranu bylo dobré nacisty neprovokovat a nezavdávat jim důvod ke mstě. Na druhou stranu však tato pasivita působila negativně, co se reputace českého národa v zahraničí týče. Tuto skutečnost si členové exilové vlády brzy uvědomili a do protektorátu vyslali parašutisty, Jozefa Gabčíka a Jana Kubiše, s úkolem spáchat atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Ti jej 27. 5. 1942 v Praze – Libni realizovali. Atentát se však zcela nezdařil. Přesto Reinhard Heydrich na následky zranění zahynul. Pro příkladné potrestání vybrali nacisté obec Lidice, z níž byla atentátníkům údajně poskytnuta pomoc. 10. 6. 1942 tak příslušníci SS

zastřelili všechny muže a ženy. Děti, které neodpovídaly „rasovým kritériím“, byly deportovány do koncentračních táborů a obec byla vypálena. O dva týdny později čekal podobný osud také obec Ležáky. Tyto dvě události byly pouze začátkem teroru, který začal bezprostředně po atentátu na Heydricha. Během něj bylo zatčeno 3188 Čechů, na smrt jich bylo odsouzeno 1357, z nichž 679 bylo popraveno (Frommer, 2010, s. 42,43).

1.3 Shrnutí nejen v číslech

Během Holocaustu zahynulo přibližně 77000 Židů a 7000 Romů z Čech, Moravy a Slezska. Čechů zahynulo v rozmezí 36000 až 55000. Nacistický teror přitom postihoval populaci značně nerovnoměrně. Například česká politická a intelektuální elita byla zasažena citelně. Velké ztráty zaznamenala také například národní sportovní organizace *Sokol* či komunisté (Frommer, 2010, s. 50).

Pováleční političtí vůdci pocházeli především z řad těchto skupin obyvatelstva, což samozřejmě ovlivnilo vytvoření poválečného retribučního systému.

„Bez ohledu na vnější klid, permanentní nejistota, rostoucí strach a každodenní ponižování cizí okupační mocí stále posilovaly vášnivou touhu po poválečné pomstě okupantům a všem, kdo jim pomáhali.“ (Frommer, 2010, s. 53)

Oproti tomu v rámci retribuice počítal prezident Beneš nejdříve s odsunutím zhruba 2 milionu lidí, z nichž okolo 600 000 mělo být odloučeno do státu v rámci územních ústupků. Avšak okruh osob, které měly být zařazeny do odsunu, se postupně rozšiřoval. Velmi radikální plán – obsazení předmnichovských hranic československou armádou – například počítal s vysídlením více než 2 846 000 Němců, 649 000 Maďarů ze Slovenska a Podkarpatské Rusi a 78 000 Poláků ze Slezska. Z vnitrozemí pak mělo být odsunuto dalších 381 000 Němců (Arburg, Staněk, 2010, s. 208, 211, 212).

Začátkem července 1945 zveřejnili českoslovenští představitelé nótu, v níž žádali Spojence o poskytnutí opory při organizovaném a humánním vystěhovávání asi 2–2,5 milionu Němců a zhruba 400 000 Maďarů. Tato čísla však nezahrnovala počty osob, které byly vysídleny během první vlny retribuice (prozatím neschválené). Od poloviny června do poloviny července 1945 bylo podle zprávy velitelství VO1 odsunuto okolo 116 000 osob, toto číslo se však vztahovalo pouze na určitou část území osídleného Němci a rovněž nezahrnovalo osoby odsunuté již dříve. Velení armády mělo v letních měsících zájem o vyšší vysídlovací tempo, podniklo tedy nutné kroky k navýšení počtu odsunutých osob. Do té doby bylo denně transportováno 5 000 osob, velení armády si však vyjednalo navýšení onoho počtu

na 24 000 osob denně. Denní průměr vysídlovaných osob ovšem zamýšlený počet nesplnil, vysídleno bylo nakonec okolo 10 000 osob denně (Arburg, Staněk, 2011, s. 110).

Do začátku října 1945 bylo z českých zemí vysídleno přibližně tři čtvrtě milionu osob (dle zpráv z velitelství VO1, VO2 a VO3), toto množství však nezahrnovalo oblasti kontrolované Američany a započítávalo naopak pouze transporty do sovětského okupačního pásma v Německu. Budeme-li tedy počítat také s vysídlenci, kteří byli transportováni do Bavorska a Rakouska (z území kontrolovaného americkými ozbrojenými silami) dosáhneme počtu přibližně 1 000 000 lidí (Arburg, Staněk, 2011, s. 132).

V rámci odsunu Němců došlo k značnému úbytku obyvatelstva Československa. Znovu osídlování pohraničních oblastí novými osídlenci však situaci zlepšilo. V první etapě, která trvala od jara do podzimu 1945, dorazilo do pohraničních oblastí v průměru 175 000 osob měsíčně. Tato cifra se však v průběhu osídlování měnila, a to především díky fluktuaci příchozích. Dále někteří z nových osídlenců pohraniční oblasti brzy opustili, což opět vedlo ke snížení počtu obyvatel. Celkově tedy v období od konce války do počátku padesátých let přicestovalo do Československa okolo 200 000 potomků českých a slovenských emigrantů, další velkou skupinu nově přistěhovalých tvořili českoslovenští státní příslušníci, kteří museli území republiky během okupace opustit, těchto bylo okolo 700 000. Čísla nejsou zcela přesná vzhledem ke skutečnosti, že ne všichni repatrianti byli úředně zaznamenáváni (Arburg, Staněk, 2011, s. 187–205).

2 Vznik myšlenky odsunu a Eduard Beneš

Myšlenkou odsunu Němců se Eduard Beneš zabýval poprvé již před vypuknutím války, avšak počítal však s existencí malé německé menšiny ve státě. Události z 15. března 1939 ovšem situaci změnilo. V domácím odboji (v Petičním výboru Věrní zůstaneme, ve vojenské Obraně národa a v Politickém ústředí) se začalo uvažovat o radikálním postupu proti německé menšině. Rostoucí represe nacistických okupačních sil na území Protektorátu vedla ke zvýšení tlaku na přijetí radikálních opatření vůči Němcům v Československu (Spirit, 2004, s. 158).

V době mezi rokem 1939 až 1941 se Eduard Beneš pokoušel najít umírněné řešení otázky sudetských Němců, 3. února 1941 předložil návrh o novém statusu sudetských Němců v rámci poválečné republiky. Ten spočíval v rozdělení republiky na národní prostory – čistě německý, československý, rusínský nebo maďarský. Za tento návrh sklidil Beneš kritiku pro jeho umírněnost (Beneš, 2002, s. 187–189).

Pro vývoj plánu o odsunutí sudetských Němců byl důležitý také postoj německých odpůrců nacismu, kteří byli nuceni uprchnout do Londýna (byli to především němečtí sociální demokraté a komunisti). Významnou pozici zastával předseda *Společenstva věrných sudetoněmeckých sociálních demokratů* (Treuegemeinschaft sudetendeutscher Sozialdemokraten) Wenzel Jaksch. Podle něj měla být poválečná Evropa nově uspořádána a pohraniční spory by měly být řešeny na základě federativního uspořádání. S tím však někteří jeho kolegové nesouhlasili, a tak se v rámci Společenstva věrných sudetoněmeckých sociálních demokratů vytvořily dva názorové proudy. Eduard Beneš se s Jakschem dostal do sporu (Spirit, 2004, s. 161–162).

2.1 Exilová vláda – Eduard Beneš jako prezident republiky

Během II. světové války byla soustavně likvidována česká státnost – v období protektorátu, zavřením vysokých škol, protižidovským zákonodárstvím, stanným právem, apod. Různé odbojové organizace se pokoušely českou státnost udržet, avšak bez větších úspěchů a za cenu velkých ztrát na životě. Proto musela česká státnost pokračovat v zahraničí. Postupně se v zahraničí vytvořily různé mezinárodněprávní orgány, které byly následně uznávány. V zahraničí byly také československé vojenské jednotky, které bojovaly po boku spojenců na frontách (Beneš, 2002, s. 149–152).

Nezbytným předpokladem pro mezinárodní reprezentaci Československé republiky bylo vytvoření mezinárodně uznané exilové vlády. Nejlepší podmínky pro vytvoření takovéto

reprezentace měl samozřejmě zahraniční odboj, v jehož čele stál Eduard Beneš. Byť Eduard Beneš o vytvoření exilové vlády usiloval, podařilo se mu vytvořit pouze *Československý národní výbor*, jenž sídlil v Paříži, a který byl ustaven 17. listopadu 1939. Po porážce Francie v červnu 1940 přesídlil Československý národní výbor do Londýna, kde svou činnost zintenzivnil, výsledkem jeho činnosti bylo vytvoření *prozatímního státního zřízení ČSR v exilu*. Eduard Beneš však ve snahách o vytvoření exilové vlády neustával, mocnosti byly k jeho plánům a k jeho autoritě v Československu skeptické, přesto nakonec 22. července 1940 jmenoval *prozatímní exilovou vládu*, kterou uznaly všechny exilové vlády působící v Londýně. Také Sovětský svaz v zastoupení I. Majskim byl ochoten uznat Eduarda Beneše a exilovou vládu za představitele Československé republiky, k čemuž došlo 18. července 1941, téhož dne uznala exilovou vládu také Velká Británie. Spojené státy sice neuznaly vytvoření Protektorátu Čechy a Morava, Beneše a exilovou vládu však uznaly. Nejdříve jako vládu prozatímní, definitivně ji uznaly později - v říjnu 1942.

Jednotlivými orgány prozatímního státního zřízení ČSR v emigraci byly – prezident republiky, vláda, státní rada, nejvyšší účetní a kontrolní úřad a právní rada (Spirit, 2004, s. 168–172).

2.2 Plány na odsun a jednání s nimi spojená

Ve střední a východní Evropě se národnostní skupiny Němců postupně staly důvodem pro mezinárodní konflikty, a vznikla tak potřeba tuto situaci řešit.

Z pohledu Československé republiky je významné memorandum *The Transfer of Minorities* od Johna Davida Mabbota z roku 1940, kde jsou transfery označeny jako nejvhodnější řešení problémů s minoritami v Československu. Memorandum také počítalo s tím, že tyto transfery nebudou na bázi dobrovolnosti (Beneš, 2002, s. 154).

Důležitým krokem vpřed bylo prohlášení britské vlády v srpnu 1942, jímž se distancovala od Mnichovské dohody a jejích následků. Tímto v podstatě vyjádřila souhlas s transferem německé menšiny z Československa. Eduard Beneš však potřeboval souhlas ještě dalších velmocí. Spojené státy jej vyjádřily 13. května 1943 a Sovětský svaz v prosinci 1943, avšak pouze rámcově. Nejdříve chtěl Sovětský svaz podmínky transferu projednat s ostatními mocnostmi (Spirit, 2004, s. 177–180).

Jednání se Sovětským svazem zahájil Eduard Beneš po podpisu smlouvy v roce 1943, kdy sovětské vládě předložil memorandum, v němž nastiňoval podmínky příměří i vyhnání Němců a Maďarů. Eduard Beneš vydal ještě několik dalších prohlášení, která se týkala transferu, principu viny, konfiskace majetku apod. V nich uplatňoval princip kolektivní viny,

což se nezamlouvalo československým komunistům žijícím v Moskvě. Nakonec však vůdce československých komunistů v Moskvě našel s Eduardem Benešem řešení, jež bylo akceptovatelné pro obě strany. Odsun měl být řešen jako akt potrestání viníků války a zločinů proti Československé republice. Z takovýchto transferů měla obavu Velká Británie. Vyjádřila jistou obavu z jejich brutality. Která by mohla vyvolat proněmecké sympatie. V roce 1943 tedy vytvořilo britské ministerstvo zahraničí speciální komisi s názvem *Meziresortní komise pro transfer německého obyvatelstva*. Tato komise vytvořila směrnici, podle níž měl být transfer realizován (Brandes, 2002, s. 217).

Spojenečtí představitelé tedy v podstatě s principem transferu souhlasili, exilová vláda mohla začít s přípravami memoranda, v němž sepsala své představy o průběhu vysídlení. Toto memorandum pak předala v listopadu 1944 britské a americké vládě. Prezident Eduard Beneš v něm rozlišoval mezi vyhnáním sudetských Němců na základě viny a mezi organizovaným odsunem dalších Němců, kteří se neprovinili, avšak díky svému nacionálněsocialistickému přesvědčení by nebyli dobrými občany Československé republiky (Spirit, 2004, s. 184, Frommer, 2010, s. 109,110).

V březnu roku 1945 začala paralelní jednání Eduarda Beneše se sovětskými politiky v Moskvě a s představiteli londýnské emigrace a také s komunisty. Výsledkem těchto jednání byl *Košický vládní program* ze dne 5. dubna 1945, který stanovuje pravidla postupu vůči německé menšině (Frommer, 2010, s. 110).

2.3 Košický vládní program

Tento program se skládá z šestnácti bodů týkajících se zásad budoucí politiky Československé republiky. Otázkou německé národnostní menšiny se zabývaly body VIII až XI. V nich jsou zmíněna jak pravidla postupu proti německé a maďarské menšině, tak konfiskace jejich majetku, zrušení jejich státního občanství apod. Dále program sliboval realizaci opatření, která očistí československou armádu od všech zrádců, kolaborantů, „antidemokratů“ apod. Zbavení aktivního i pasivního volebního práva, zákaz údajných kolaborantských stran patřilo také k otázkám, jimiž se Košický vládní program zabýval. Avšak nejvýše stanoveným úkolem vlády dle programu bylo zajistit, vydat soudu a následně potrestat všechny válečné provinilce, zrádce a vědomé a aktivní pomocníky.

Košický vládní program v podstatě korespondoval s pozdějším londýnským retribučním dekretem.

3 Průběh vysídlování na území Československa

S koncem války rostlo ve středoevropských státech násilí proti německému obyvatelstvu. Proti divokému vysídlování protestovaly především Spojené státy. Ty doporučovaly, aby přesídlování bylo prováděno pod mezinárodní ochranou a aby bylo ošetřeno mezinárodními opatřeními.

Otázku vysídlování německého obyvatelstva definitivně vyřešila *Postupimská konference*, která se konala od 17. července do 2. srpna 1945. Vítězné mocnosti zde uznaly, že hromadné odsuny jsou byť nepěkným, avšak nevyhnutelným průvodním jevem nového pořádku v Evropě po roce 1945. V té době však již probíhaly mnohdy velmi brutální vysídlovací akce (Emmert, 2012, s. 202–205, Aust, Burgdorff, 2005, s. 129).

3.1 Divoký odsun

„V květnu 1939 hlásil americký diplomat George F. Kennan z Prahy: „Pokud se někdy situace obrátí, těžko si představit, jak strašlivá bude pomsta Čechů.“ Tato jeho slova pocházejí ještě z doby, než vůbec 2. světová válka vypukla.“ (Frommer, 2010, s. 60).

Na jaře 1945 se Kennanovo proroctví začalo naplňovat. Noční mŕa německé okupace se chýlila ke konci a tak propukaly doslova orgie násilí. Až do léta 1945 totiž ještě nezačaly působit *retribuční soudy*. Mezitím živelně vznikaly různé domobranecké skupiny, které zavraždili na tisíce lidí a další tisíce mučili a týrali. Během prvních poválečných měsíců bylo z českých zemí vyhnáno v průměru 660 000 Němců (Frommer, 2010, s. 61).

Díky rozkladu nacistické moci nastalo, že některé oblasti zůstaly po nějaký čas bez kontroly jakékoliv legální moci. Což bylo ideální příležitostí pro vznik nejrůznějších občanských ozbrojených skupin, které si mohly dělat, co se jim zlíbí. Situace využívali také jednotlivci ke svým osobním pomstám. Během německé okupace a postupně se zesilujícím represím ze strany Německa totiž postupně narůstala radikalizace veřejného mínění vůči Němcům, dokud však měla okupace pevný základ, nemohl domácí odboj retribuaci na nacistech a jejich pomocnících vykonat (Beneš, 2002, s. 208–211).

Na jaře 1945, když se nevyhnutelná prohra Němců blížila, zvyšovali partyzáni intenzitu útoků proti nacistům a nacisté naproti tomu zesilovali brutalitu svých protiakcí. Například *pochody smrti* z nacistických vyhlazovacích táborů jsou jasným dokladem německé krutosti. Čekání na osvobození spojeneckými armádami tak provázejí hrůzné události, které Čechům zastřely vzpomínky na relativně mírnější období nacistické okupace. Rostoucí nenávisť vůči

nacistům podpořil prezident Beneš ve svém projevu z května 1945 v osvobozené Praze, kdy volal po vylikvidování Němců a Maďarů v Československu.

Divoká retribuce měla totiž usnadnit následné řízené vysídlování, proto ji podporovala jak exilová vláda, tak také čeští komunisté, ti divokou retribuci podporovali jak ve vztahu k Němcům, tak k českým kolaborantům.

Až do podepsání příměří mohl být tzv. *divoký odsun* ospravedlnitelný, například jako jistá forma odbojové činnosti, avšak vraždění pokračoval ještě dlouho poté, co válka skončila. V mnoha případech se bohužel jednalo pouze o osobní msty či o ukojení sadistických choutek (Beneš, 2002, s. 210–216).

Čeští exiloví vůdci, dá se říci, zapříčinili chaotickou situaci, která byla živnou půdou pro divokou retribuci. A to především svým rozhodnutím přestavět systém místních Československých správních orgánů. Jednalo se o tzv. *národní výbory*, které měly působit jako samostatné výkonné orgány do té doby, než bude vláda schopna řídicí funkci vykonávat sama. Tyto výbory měly být dle Košického vládního programu či dle Dekretu prezidenta republiky z prosince 1944 voleny lidem, avšak ani jeden z textů již neuváděl, jakým způsobem mají být volby realizovány. Vznikl tak chaos, který mimozákonné násilí během divoké retribuce účelně podpořil (Frommer, 2010, s. 76–77).

„Bez ohledu na roky příprav poválečného uspořádání se exiloví politici vraceli bez jasných a definitivních instrukcí, které by určovaly, kdo má být zatčen a jaké delikty mají být stíhány. Nevybíravé masové zatýkání vytvořilo dlouhodobě neudržitelnou situaci. Zatčené osoby musely být buď zase propuštěny na svobodu, anebo musely být přijaty adekvátní právní předpisy, které by umožnily jejich potrestání.“ (Frommer, 2010, s. 96)

3.1.1 Kolaborace a její posuzování

Zvláštní skupinou obyvatel, které postihl divoký odsun, byli kolaboranti. Hranice mezi odbojem a kolaborací byly v mnoha případech pohyblivé, často jedni a ti samí lidé prováděli obojí: „... *čeští radikální nacionalisté, kteří v roce 1938 vyzývali k ozbrojenému odporu proti Němcům, se po Mnichovu stali defetisty a nakonec i nabídli své služby nacistickým okupantům. Další zase Němcům sloužili jen během prvních let okupace, kdežto po sovětském vítězství u Stalingradu v sobě znovu vzkřísili český patriotismus.*“ (Frommer, 2010, s. 47)

Zřejmě první případ odplaty českým kolaborantům je znám z podzimu roku 1944. Jedná se o případ, kdy české četnictvo zavraždilo generála Radomíra Lužu, který byl jedním z předních vůdců domácího odboje. Na tyto četníky, v odplatě za smrt generála Luži,

zaútočila skupinka českých a ruských partyzánů. Ze čtyř četníků přežil útok pouze jeden. Kolaboranti do této chvíle nepovažovali domácí odboj za skutečně nebezpečný.

Nepočtený domácí odboj byl sice během okupace zatlačen do pasivity, to mu však nebránilo sbírat informace pro přípravy poválečné retribuice (Spirit, 2004, s. 162).

3.2 Organizovaný odsun

Odsun Němců byl oficiálně schválen na *Postupimské konferenci*, podle usnesení z této konference měl být divoký odsun okamžitě zastaven. Česká vláda s dočasným zastavením vysídlovacích akcí souhlasila, avšak tyto akce nadále pokračovaly.

V listopadu 1945 schválila *Spojenecká kontrolní rada* pro Německo plán na vysídlování Němců podle zásad stanovených Postupimskou konferencí (Emmert, 2012, s. 202–205).

Prezident Beneš spolu s ostatními exilovými politiky připravoval retribuční dekret, který měl upravovat otázku potrestání osob, které se za okupace provinily proti státu. Ten byl vydán 19. června 1945 a je jedním z několika *Dekretů prezidenta republiky*, které jsou známy jako tzv. *Benešovy dekrety*. Podle Beneše byla retribuice jednou z nejdůležitějších otázek poválečné Evropy: „*Českoslovenští exiloví vůdci, stejně jako jejich významní i méně významní spojenci, věřili, že nepotrestání německého císaře a jeho stoupenců po 1. Světové válce vedlo přímo k nástupu Hitlera a vypuknutí 2. Světové války.*“ (Frommer, 2010, s. 101–102)

Proto přední představitelé Československé republiky považovali retribuici za základní záruku zachování poválečných poměrů. V lednu 1942 prohlásila československá vláda spolu s dalšími osmi v tzv. *Svatojakubské deklaraci*, že mezi jejich hlavní válečné cíle bude patřit potrestání válečných zločinců. Rok poté se k Svatojakubské deklaraci připojily také vlády Velké Británie a Spojených států a vytvořily *Komisi spojených národů pro válečné zločiny* (UNWCC) (Frommer, 2010, s. 102–103).

3.2.1 Retribuce a Velký retribuční dekret

Co začalo jako mezinárodní deklarace, se záhy přetvořilo do národních forem. Retribuce v jednotlivých zemích spojovala hlavní myšlenka, avšak její provedení se lišilo. Potřeba potrestání viníků byla všeobecně schválena, vytvoření a následné schválení retribučních předpisů však bylo pro exilovou vládu nelehkým úkolem. Vina Němců, o té nebylo mezi exilovými politiky pochyb, avšak v otázce viny Čechů a Slováků se objevily neshody. Situaci neulehčovali ani komunističtí politici v Londýně a Moskvě. Ti požadovali výslovné potrestání buržoazních elit, dále požadovali potrestání kohokoliv, kdo podporuje Háčovu a Tisovu

vládu či zákon, který se bude zabývat hospodářskými kruhy, které pomáhaly Němcům v udržování chodu válečné výroby. Jejich vliv však nebyl dostatečný, aby mohli do tvorby retribučního zákona zasáhnout, ten se v první řadě neměl jevit jako retribuce jedině proti Němcům. Co se kolaborantů týče, většina si byla jistá, že se nejedná o početnou skupinu a tudíž ji bude snadné rozpoznat a izolovat (Frommer, 2010, s. 103–107).

Po letech sporů nakonec v létě 1944 exilová vláda retribuční dekret dokončila. Mezitím se události pohnuly směrem k příležitosti potrestat Němce a kolaboranty. Rudá armáda totiž překročila hranice Československa a vypuklo masové povstání proti Tisovu režimu a nacistům. Státní rada odhlasovala návrh retribučního dekretu v prvním týdnu října 1944, avšak prezident Beneš otálel s jeho podepsáním, k tomu došlo až 1. února 1945. Na konci února pak Československá exilová vláda v Londýně dekret vyhlásila, pod číslem 6/1945 Úř. Věst. (Frommer, 2010, s. 108–109).

Na rozdíl od *Košického vládního programu*, který uznali jak čeští, tak slovenští přední představitelé, se retribuční dekret potýkal s komplikacemi ze strany Slovenska. Slovenští vůdci požadovali vlastní retribuční zákon, který bude platit výhradně pro slovenské území. Na slovenskou stranu se bez ohledu na dohodu z Moskvy přiklonili také čeští komunisté, ti tvrdili, že slovenský návrh je ve srovnání s londýnským kvalitnější. Rozhodujícím faktorem pro ně zřejmě byla stručnost a nekompromisní přísnost slovenského návrhu. Ten totiž lépe odpovídal komunistickým představám o retribuci. Argumentovali tím, že pro lid bude srozumitelnější zákon krátký a stručný, což slovenský návrh byl. Slovenská národní rada nakonec vlastní retribuční nařízení dne 15. května 1945 vydala. Čtyři dny po jeho vydání učinila vláda poslední marný pokus o kompromis mezi Čechy a Slováky. Komunisté využili situace a opět začali naléhat na celostátní přijetí slovenského radikálnějšího nařízení. Vláda nakonec schválila *Dekret č. 16/1945 Sb.: Dekret prezidenta o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech (Poslanecká sněmovna parlamentu české republiky*[online]. © 1995-2013, poslední revize 2013 [cit. 2014-13-6]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/>>), tzv. *Velký retribuční dekret*, dne 4. června 1945. Tento dekret se vztahoval pouze na území české země a je znám jako tzv. *Velký retribuční dekret* (viz příloha č. 1). Prezident Eduard Beneš jej podepsal 19. června 1945 (viz příloha č.3), spolu s ním podepsal prezident také dekret, kterým byl v Praze vytvořen *Národní soud*. Všechny retribuční dekrety pak byly vyhlášeny 9. července 1945 (Spirit, 2004, s. 198–200).

Na základě tzv. *Velkého retribučního dekretu* byl vytvořen systém 24 *mimořádných lidových soudů* se sídly v místech krajských soudů jak v Čechách, tak také na Moravě a ve

Slezsku. *Mimořádné lidové soudy* proto, že měly působit pouze jeden rok. Každý senát se skládal z jednoho profesionálního soudce a ze čtyř „lidových“ soudců, což byli laici, kteří byli do funkce jmenováni národními výbory. Odtud tedy název lidový. Počet soudců zasedající v lidových soudech nebyl určen náhodou. Bylo nutné zachovat odstup soudů od politiky. V českých zemích byly 4 legální politické strany, předpokládalo se tedy, že každá strana bude mít v senátu svého zástupce a tím bude pojištěno zneužívání soudů k politickým intrikám (Glantz, 2006, s. 153, 154; Frommer, 2010, s. 117).

Dekret stanovoval 11 zločinů, které byly rozděleny do 4 kategorií: *Zločiny proti státu, zločiny proti osobám, zločiny proti majetku a udavačství*. Dále rozděloval a podle rozdělení také postihoval členství v organizacích do dvou skupin – na *paramilitaristické skupiny* jako např. Die Schutzstaffeln (SS), Die Sturmabteilung (SA), Freiwillige Schutzstaffeln (FS) či Rodobrana a na *politické subjekty* jako Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP), české fašistické organizace (Hlinkova Garda, Svatoplukova Garda) a Sudetendeutsche Partei (SdP). U politických subjektů byli potrestáni pouze vůdci a nejvyšší funkcionáři, kdežto u paramilitaristických organizací byli potrestáni všichni jejich členové. Přičemž trestní sazba se pohybovala mezi pěti až dvaceti lety odnětí svobody a v určitých případech bylo možno odníti svobodu až na doživotí či odsoudit danou osobu k smrti. Dekret se v mnoha případech opíral o zákony a předpisy z Rakouska – Uherska, důvodem bylo, že v době „První republiky“ nedokázala její vláda plně nahradit hlavní trestní předpisy habsburské monarchie (Kabátová, 2002, s. 19–26).

Tzv. *Velký retribuční dekret* sestával z několika paragrafů, z nichž se každý zabýval jiným druhem zločinů. Na žádném místě se však nezmiňoval o Židech jakožto obětech holocaustu. Dále neposkytoval prostor pro trestání Čechů, kteří jiné křivě obviňovali z kolaborace, také znásilnění chybělo ve výčtu trestaných zločinů: „*Stoupenci přísného potrestání brzy odhalili, že velký retribuční dekret nepostihuje řadu menších provinění, a začali vytvářet nátlak, aby byl přijat nový právní předpis, který by postihoval údajné kolaboranty, jež nebylo možné potrestat prostřednictvím lidových soudů.*“ (Frommer, 2010, s. 123)

Dalším argumentem pro kritiky dekretu byla jeho retroaktivní povaha, čili zpětné trestání zločinů spáchaných dříve. Dále porušoval naprosto nepochybně jednu z hlavních právních zásad *nulla poena sine lege*, což česky znamená „není trestu bez zákona“. Tato zásada brání politické moci zvyšovat tresty za trestné činy až po jejich spáchání (Glantz, 2006, s. 150, Fromer, 2010, s. 124, 125).

„Téměř každý paragraf připouštěl delší tresty odnětí svobody než trestní zákon. Pro již existující zločiny, jako vražda nebo zhárství, byly tresty zpřísněny.“ (Frommer, 2010, s.125)

Nešťastným bylo také ustanovení, které rozšiřovalo soupis zločinů, na něž se vztahoval trest smrti. Dále dekret připouštěl novou formu poprav, tím bylo veřejné oběšení. Krom nové formy poprav vznikla také nová forma trestu: *trest pozbytí občanské cti*. Dotyčný tak ztratil volební právo, dotyčný nemohl zastávat žádnou řídicí funkci, nesměl vyučovat, pořádat veřejné přednášky, vlastnit či vydávat jakoukoliv tiskovinu, nesměl vykonávat ani tzv. *svobodná povolání*, což byla například advokacie či lékařství. Podobný trest používala také Francie. Také lidoví soudci existovali v různých formách v podstatě v celé Evropě. V procesních otázkách se však *Velký retribuční dekret* rozhodně odchýlil od praxe, která byla běžná v západní Evropě. A to především v otázce popření práva obžalovaného na odvolání, díky tomuto byla poválečná retribuce v českých zemích značně rozporuplná a pro mnohé nespravedlivá. Snad nejpozoruhodnějším ustanovením byl *paragraf č. 31*, ten stanovoval, že trest smrti musí být vykonán do dvou hodin po vyhlášení rozsudku. Lhůtu bylo možno prodloužit na výslovnou žádost odsouzeného, avšak pouze o hodinu (Frommer, 2010, s. 126,127).

Procento provedených poprav v českých zemích bylo oproti ostatním zemím Evropy nepoměrně vysoké.

„.... české retribuční soudy poslaly v přepočtu na jednoho obyvatele zcela evidentně více obžalovaných na smrt, než v kterémkoliv jiném státě Evropy.“ (Frommer, 2010, s. 133)

4 Nové osídlování pohraničí

Znovu osídlování pohraničních oblastí se potýkalo s řadou překážek. Nejvýraznější překážkou byl stav většiny obcí, ty byly velmi citelně poškozeny válečnými událostmi.

4.1 Počátek znovu osídlování

Z dekretů prezidenta republiky vydávaných v průběhu června a července 1945 vycházely směrnice ministerstva zemědělství, které určovaly technický postup při osídlovacích pracích. Nad osídlováním a rozdělováním zkonfiskované půdy měly tzv. *osídlovací komise*. Tyto komise dbaly také na to, aby uchazeči byli umístěni v obcích, které byly charakterem i bonitou půdy podobné obcím, ze kterých uchazeči přicházeli. Rozsah pozemků přidělovaných osídlencům měl být v rozmezí 8 až 12 ha (Káňa, 1976, s. 33).

Vláda se snažila co nejdříve obnovit život v pohraničních oblastech, avšak v mnoha případech docházelo ke střetům, jelikož obyvatelé německé národnosti, kteří byli zbaveni českého státního občanství, ale nebyli intervenováni ve sběrných táborech, dosud bydleli ve svých domech podléhajících konfiskaci a noví osídlenci začali na výzvu vlády a zemských orgánů přicházet. Němci navíc šířili zavádějící zprávy, že jejich vysídlování z ČSR bylo pozastaveno apod. Docházelo tak ke konfliktům mezi oběma stranami. Byť nových osídlenců v pohraničí postupně přibývalo, vydrželi jen někteří. Značnou část odradil buď rozsah válečných škod, vzdálenost okresů od kulturních center či výstupy německého obyvatelstva.

Počátkem roku 1946 došlo ke zlepšení situace. Odsun Němců byl totiž zahájen. Dle plánu mělo z každého pohraničního okresu odcházet po 2–4 transportech. V rámci takovéto masové akce (mělo být odsunuto 210 400 Němců) bylo nutné předejít určité anarchii, na což dohlížel *Zemský národní výbor* (ZNV). Do pohraničí přicházeli krom nových osídlenců také starousedlíci, kteří na počátku války z různých důvodů odešli. Avšak i těm trvalo ještě dlouho sžít se s ostatními obyvateli pohraničí, kteří v oblasti zůstali (Káňa, 1976, s. 43).

4.2 Dokončení osídlovacího díla

Vláda (vytvořená po volbách v květnu 1946), v jejímž čele stál Klement Gottwald, ve svém *Budovatelském programu*, s nímž vystoupila 8. června 1946 před ústavodárným národním shromážděním, vytyčila úkol dokončit historické dílo osídlení pohraničních oblastí českými a slovenskými obyvateli, podmínkou bylo ukončení organizovaného odsunu německého obyvatelstva z republiky (Káňa, 1976, s. 58).

Koncem srpna 1946 připravilo ministerstvo vnitra v návaznosti na onen *Budovatelský program* návrh zákona o některých zásadách při rozdělování zkonfiskovaného nepřátelského majetku. Například noví osídlenci měli dostat zkonfiskovaný majetek bez případných dluhů, které vznikly před 10. 5. 1945, tyto dluhy převzal *Fond národní obnovy*, apod.

Do konce roku 1946 byla ukončena I. etapa odsunu a konfiskací majetku, což přispělo k uklidnění poměrů v pohraničí. První bilance osídlovacích akcí ukázala, že nejlepší stav osídlování vykazoval okres Frývaldov, Krnov a Bruntál. Nejhůře se osídlovaly obce Vápenná, Bílá voda, Stará červená voda a Heřmanovice. Počty obyvatel zde dosahovaly pouze 1/3 předválečného stavu (dle přehledu z 1. 9. 1946).

V průběhu druhé poloviny roku 1946 docházelo k dílčím přesunům osídlenců mezi okresy a také k určitému odlivu.

Odsun Němců značně ovlivnil průmysl v pohraničí, na volná místa neměl kdo nastoupit, z řad nových osídlenců bylo totiž málo odborníků (Káňa, 1976, s. 59).

5 Osud odsunutých obyvatel

Po druhé světové válce, kterou Německo rozpoutalo peklo prakticky v celé Evropě, nadešel čas pomsty. Začaly odsuny obyvatel – Němců z východní Evropy a Československa, Maďarů ze Slovenska, Italů z Istrie, Poláků z východopolských území a Finů z Karélie.

V každé zemi měly odsuny obyvatel odlišný průběh. V Československu se ještě před začátkem odsunů museli Němci nejdříve zaregistrovat a na rukávě nosit bílou pásku s písmenem „N“ (Němec). Nesměli vlastnit rádia, jízdní kola, psací stroje apod. Dále nesměli vstupovat do kin, používat veřejnou dopravu, byly zrušeny německé školky, školy, spolky, tisk. Němčina byla na veřejnosti zakázána (Aust, Burgdorff, 2005, s.127).

Jak komentoval Kossert: „*Nedostatek soucitu a vytěsňování nepříjemných událostí byly průvodními jevy poválečné rekonstrukce, ...*“ (Kossert, 2011, s. 52)

Vyhnutí samotné pak zasáhlo nejvíce ženy a děti. Ženy nesly samy odpovědnost za rodinu, byly závislé na pomoci ostatních, musely chodit na úřady a tam vyjednávat. Vyhnancům či uprchlíkům se v podstatě ze dne na den zcela změnil život. Přestaly existovat jejich sociální kořeny, jejich přirozené zařazení a domovské zázemí bylo rovněž pryč. Sociální degradace a segregace, ztráta blízkých, majetku a vlasti byla pro mnohé neúnosná natolik, že spáchali sebevraždu. (Kossert, 2011, s. 52–58, Naimark, 2009, s. 151).

Překročením hranic však utrpení vyhnanců nekončilo, setkávali se s odmítáním a pohrdáním. V některých případech jim dokonce nebylo poskytnuto ani to nejnütnější. Utečenci si ani nemohli vybrat, kam budou odvezeni, většinou na tom ovšem nezáleželo, chtěli se především vrátit do vlasti. V mnohých případech se jednalo o vysoce kvalifikované obyvatele československých měst, kteří v nových domovech nebyli ničím, často museli dít jako pacholci či zemědělní dělníci. Každý zločin, delikt či krádež byl připisován vyhnancům (Kossert, 2011, s. 56–59).

Spojenci se obávali nepokojů, vyhnance tedy rozmisťovali tak, aby nemohli tvořit uzavřené skupiny, například v roce 1947 bylo dva tisíce vyhnanců z jediné původní podunajské obce rozděleno do 158 obcí na západní okupační zóně. Do západních zón bylo přepraveno zhruba 10 milionů lidí. Úřadům tak vyvstala další povinnost – zařídit ubytování pro miliony vyhnanců. V mnoha obcích byli utečenci přijímáni velmi špatně a nedůstojně. Nikdo je nechtěl ubytovat. Byli tak nuceni žít nějaký čas v táborech. Typickým příkladem tábora pro vyhnance byl barákový tábor *Schlotwiese*, ten se nacházel ve městě Zuffenhausen ve Švábsku. Přičemž ve většině barákových bytů nebyla možnost vařit, některé dokonce obýval dvojnásobný počet podnájemníků. Cílem bylo, aby takovéto tábory byly pro vyhnance

pouze přechodnou variantou. Uprchlícké tábory však spíše integraci vyhnanců brzdili, než by jí pomáhali. V některých případech podlomil dlouhý pobyt v táboře utečencům jejich vůli začlenit se do společnosti natolik, že z táborů nedokázali odejít. Pouze se přesunuli do táborů pro bezdomovce (Kossert, 2011, s. 67–73, 80–83).

Starosti s ubytováním nebyly jediné, které utečence trápily. Nestačily jim denní přiděly potravin, které byly na jaře 1946 až tak malé, že fyzická práce utečenců byla nemožná. Potraviny se daly na černém trhu vyměnit za spotřební zboží, to však utečencům rovněž scházelo. Velké procento vyhnanců tak trpělo podvýživou, hlad je nutil k činům, které by za normálních okolností nevykonali (Aus, Burgdorff, 2005, s. 135–138, Kossert, 2011, s. 75–77).

V mnohých případech byli utečenci terorizováni, pro ty, kteří přijali roli lůzy, byla jejich existence snesitelnější. Ne všichni se však k vyhnancům stavěli odmítavě, našli se i tací, kteří vyhnancům pomáhali, jednalo se většinou o „malé“ lidi, společenské outsidersy. V zemědělství chyběly pracovní síly, jelikož mladá generace z vesnic odcházela, volná místa obsazovali tedy utečenci. Zemědělci této skutečnosti však začali zneužívat – mzdy utečencům drželi na nejnižší hranici. Sama tato skutečnost byla pro vyhnance těžko snesitelná, obzvláště pro ty, kteří bývali samostatnými zemědělci. Z této nelehké situace se vyhnanci pochopitelně snažili vytěžit co nejvíce, začali tedy své služby nabízet za naturálie, ty jim totiž umožňovaly přístup na černý trh, na němž bylo možné sehnat potřeby nutné k přežití. Největší podíl uprchlíků přijal (jak je patrné z textu výše) venkov. Situace zde však byla díky velkému přílivu utečenců stále napjatější (Kossert, 2011, s. 93–99).

Odmítání vyhnanců nebylo všude stejné, nejhůře přijímáni byli Němci z Poznaňska a Ukrajiny, naopak nejlépe přijali Němci vyhnance z Pomořanska. Slezané a východní Prusové byli přijímáni hůře než Pomořané, avšak lépe než Ukrajinci. Lidé se v podstatě rozdělili na starousedlíky a vykořeněné. Diskriminace, jíž vykořenění trpěli, pramenila z několika hlavních důvodů. Především původ, jazyk a odlišný způsob života byly pro mnohé nepřekonatelným rozdílem. Rozdělit lidi bylo možno také na majetné a bez prostředků, což vyplývalo z toho, že domácí obyvatelstvo mělo po válce v podstatě vše – vlast, dům, majetek, půdu, zdroj výdělku atd., kdežto vyhnanci neměli téměř nic. Nejvíce však trpěli ztrátou vlasti. Ještě na začátku roku 1949 se chtěla valná většina vyhnanců vrátit do své původní vlasti. Spojenci však požadovali integraci uprchlíků za každou cenu. Přičemž odpovědnost za další osudy uprchlíků mělo nést Německo, avšak většina Němců považovala za samozřejmé, že odpovědnost za vyhnance nesou ty země, z nichž byli uprchlíci vyhnáni (Kossert, 2011, s. 101–107).

Začít nový život bylo pro vyhnance velmi obtížné. Jejich hlavní prioritou bylo splynutí s ostatními, což bylo patrné z kladení důrazu na čistotu, slušnost, pracovní morálku a vnější dojem. Jako vyučení pracovníci byli vyhnanci postupem času všeobecně ceněni, platili totiž za pilné a spolehlivé pracovníky (Aust, Burgdorff, 2005, s. 140–144, Kossert, 2011, s. 109–111).

6 Audiovizuální dílo v edukačním procesu

Umění je jeden ze základních způsobů, jimiž si člověk osvojuje a vysvětluje okolní svět, vlastní existenci. Dosud poslední evoluční stupeň v umění a umělecké tvorbě tvoří kinematografie.

Kinematografie poskytuje širokou škálu možností jejího využití, především díky vývoji techniky. Přístroje, které jsou v kinematografii využívány, jsou dnes, dá se říci běžně dostupné a práce s nimi se pro dnešní generaci dětí stává v podstatě samozřejmostí.

6.1 Historie audiovizuální edukace ve světě

Audiovize je velmi úzce spjata s technickým pokrokem. V první polovině 20. století byla audiovize zprostředkována výhradně kinematograficky. Posun přinesl vynález televizoru, ten se ve druhé polovině 20. století stal na dlouhou dobu hlavním zprostředkovatelem audiovize. Možnosti televizoru rozšířil až o mnoho let později nástup videotechniky, vývoj počítačů, digitalizace dat a vznik internetové sítě (Krátká, Vacek, 2008, s. 6–7).

Myšlenka filmu jako pomůcky v edukaci je stará jako film sám. Již vynálezce žárovky Thomas Alva Edison viděl film a jeho budoucnost především ve výuce a její didaktické rovině. Počátky využití filmu v rámci výuky jsou patrné ve Spojených státech, kde se společnost Henryho Forda v první polovině 20. století věnovala tvorbě krátkých vzdělávacích filmů především s přírodopisnou a cestopisnou tematikou (Česálková, 2010, s. 20–23).

Jako snad veškerý pokrok a inovace, tak také film a jeho využití ve výuce se setkal jak s pozitivním, tak s negativním přijetím. Za možné riziko bylo považováno morální ohrožení mládeže, naopak možnost využití filmu v rámci celospolečenské osvěty byla považována za přínos. A právě v rámci této celospolečenské osvěty vyvstala tedy možnost využít filmu ve výuce. A tak již v roce 1910 byla využita nová didaktická pomůcka ve výuce na několika státních středních školách v New Yorku (Česálková, 2010, s. 20–23).

Další zemí, která spatřovala ve filmu didaktickou pomůcku, je Velká Británie. Zde vyvstal dokonce požadavek tvorby vzdělávacích filmů na zakázku. Zpočátku sice britské školy neprojevovaly edukačním filmům příliš důvěry, avšak ve druhé polovině 20. století se přístup škol díky ustanovením vládního úřadu *Board of Education* změnil (Česálková, 2010, s. 20–23).

Německo se do historie využívání filmu v edukačním procesu zapsalo nejdříve poměrně negativně, a to díky výchovně nacionalistickým tendencím. V poválečné době se německý

Kulturfilm začal orientovat více edukačním směrem, bylo definováno 7 hlavních tematických odvětví, kde bylo možno využít edukační vlastnosti filmu. Mezi jinými jako bylo lékařství, zemědělství, zdraví a další sem patřila také národní a kulturní historie (Česálková, 2010, s. 20–23).

6.2 Česká audiovizuální edukace - historie

Status oficiální edukační pomůcky získal film již v prvorepublikovém Československu, a to v roce 1936, na základě výnosu ministerstva školství a národní osvěty. Stejně jako ve světě se ani u nás neobešlo využití filmu jako edukační pomůcky bez širokých společenských debat. Byla zdůrazňována především rizika spojená s filmovou produkcí a jejím morálním dopadem na děti a mládež. Stát však již od počátku promítání filmů pro mládež podporoval. Na rozdíl od zahraničí u nás tedy vzniklo i přes veškeré debaty hned několik institucí zabývajících se výrobou vzdělávacích filmů. A v roce 1939 vyšla nejrozsáhlejší metodická příručka s názvem *Pedagogika školního filmu*, jejímž autorem je Antonín Dohnal. V této příručce Dohnal například uvádí, jak lze film využít ve výuce jednotlivých předmětů (Krátká, Vacek, 2007, s.57, Česálková, 2010, s. 27).

„...*(Nic není v rozumu, co by nebylo bývalo dříve ve smyslech.) Zdá se, že tato scholastická formule názornosti nabývá v dnešní školské práci stále víc a více svého významu ...*“ (Dohnal, 1939, s. 9)

Škálu edukačních filmů z období první republiky můžeme rozdělit do tří základních kategorií – *celovečerní a středně dlouhé hrané filmy oslavující národní tradici, celovečerní přírodopisné a cestopisné snímky a kratší snímky prezentující národní kulturu, vědu, techniku či přírodní a kulturní dědictví* (tyto filmy trvaly většinou okolo 10 minut). Přičemž převažovaly projekce filmů mimo budovu školy, tzn. v běžných kinech a v kinech vyhrazených speciálně pro vzdělávací účely. Školní filmové edukaci se věnovaly různé spolky a instituce, jako např. *Masarykův lidovýchovný ústav* či *Československá společnost pro vědeckou kinematografii* (Česálková, 2010, s. 125, 126, 173).

Využívání filmu ve výuce pokračovalo také během druhé světové války a také během nástupu komunistického režimu, avšak na úkor obsahu filmového materiálu. Již V. I. Lenin spatřoval ve filmu možnost jej propagandisticky využít. Nacisté si rovněž byli vědomi velké moci filmu, během okupace tak byly zřízeny v Čechách i na Moravě *Zemské ústředny pro školní film a diapozitiv*, které podléhaly německé *Schulfilmwerk des Grossdeutschen Reiches*. Veškerá práce s filmem ve škole tak byla podřízena říši. V 50. letech 20. století se film stal znovu propagandistickým prostředkem, tentokrát však v rukou komunistů. 25.

února 1954 vzniklo klasické programové vysílání Československé televize, což bylo významným technickým mezníkem ve vývoji audiovizuálního vzdělávání. Jeho součástí bylo také speciální vysílání pro školy, v jehož rámci byly odvysílány stovky pořadů, avšak díky jejich volné návaznosti na učební osnovy a problémům se synchronizováním vysílacího času s časem výuky nebyly využívány efektivně. A mnohdy bylo u pořadů patrné ideologické zabarvení (Liška, Beran, Brachtlová, 1953, s. 3, Česálková, 2010, s. 137–138).

V polovině 80. let se konečně do vyučovacího procesu dostala videotechnika, která umožnila zachytit televizní vysílání a efektivně jej propojit s výukou. Otevírala také možnost využít hotových výukových filmů, běžných filmů či vlastních záznamů v rámci výuky. Po pádu komunistického režimu začalo množství firem a institucí vyrábět a produkovat audiovizuální edukační materiály. Hojně byly využívány také další audiovizuální edukační pomůcky, například *diaprojektory*, *episkopy*, *radiomagnetofony* či *meoskopy*. Poslední vývojovou fází audiovizuálních edukačních pomůcek pak v 90. letech 20. století představují počítače, dále pak digitalizace dat a samozřejmě internet (Baran, 1978, s. 176–191).

V roce 2010 vydalo ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy opatření, v němž stanovilo nový doplňkový vzdělávací obor *Filmová/audiovizuální výchova* s platností od nadcházejícího školního roku. K tomuto opatření vedl projekt, který zrealizoval *Výzkumný ústav pedagogický v Praze*. V rámci tohoto projektu bylo poprvé nahlíženo na audiovizuální edukaci nejen jako na vyučovací metodu, ale především jako na vyučovací předmět. Do té doby byla žákům audiovizuální edukace zprostředkovávána v rámci průřezového tématu Mediální výchova či jako jeden z prostředků, jimiž jsou naplňovány klíčové kompetence žáka v rámci jednotlivých vzdělávacích oblastí. Opatření ministerstva pochází konkrétně ze dne 28. srpna 2010 (*Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. © 2013 – 2014 MŠMT, poslední revize 2014 [cit. 2014-17-5]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/filmova-a-audiovizualni-vychova-jako-novy-predmet?highlightWords=filmov%25C3%25A9+audiovizu%25C3%25A1ln%25C3%25AD+v%25C3%25BDchova>>).

6.3 Česká audiovizuální edukace - současnost

V současné době, kdy jsou tradiční osnovy nahrazeny novými kurikulárními dokumenty – *rámcově vzdělávacími programy*, na jejichž základě si jednotlivé školy vytvořily vlastní vzdělávací programy – tzv. *školní vzdělávací programy*, vznikl prostor pro zařazení filmu a dalších médií do učebních plánů. Audiovizuální média jsou totiž neodmyslitelnou součástí našeho života, například televize je dnes jedním z nejpreferovanějších zdrojů informací a má určitě silnější vliv na utváření společenského a historického vědomí než výuka samotná. Je tedy důležité brát v úvahu také televizní vysílání, sledovat a případně žákům doporučovat pořady vhodné pro doplnění výuky apod. V rámci výuky je však třeba s takto získanými informacemi pracovat a naučit žáky tyto informace kriticky uchopovat (Krátká, Vacek, 2008, s. 9, Labischová, Gracová, 2008, s. 120).

Rámcově vzdělávací programy umožnily, aby mediální výchova prolínala všemi vzdělávacími oblastmi v podobě tzv. *průřezového tématu*, které může být realizováno tematizací mediální problematiky v rámci *vzdělávacích oblastí* (respektive v rámci jednotlivých předmětů) či specializovanou (jednorázové kurzy, projekty) nebo vlastní výukou. Mezi průřezová témata tedy patří Výchova demokratického občana, Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova, Enviromentální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Mediální výchova, jak je stanovuje *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* (RVP ZV), pro vyšší stupeň gymnázií a čtyřletá gymnázia stanovuje *Rámcový vzdělávací program* (RVP G) následující průřezová témata – Osobnostní a sociální výchova, Mediální výchova, Výchova k myšlení v Evropských a globálních souvislostech, Enviromentální výchova a Multikulturní výchova. (Krátká, Vacek, 2008, s. 10).

Co se konkrétních vzdělávacích oblastí týče, některé jsou více vhodné pro využití audiovizuálních prvků ve výuce, a některé méně. Jedná se především o oblast Člověk a jeho svět, Člověk a společnost a Umění a kultura. Konkrétně tyto vzdělávací oblasti poskytují nejvíce prostoru pro využívání filmu ve výuce, a to především v předmětech jako je například hudební či výtvarná výchova, Dějepis apod. (Krátká, Vacek, 2008, s. 10).

Avšak nejen v dějepise, českém jazyce či literatuře, hudební výchově je možno využít filmu ve výuce. Rovněž občanská výchova či nauka nám poskytuje prostor pro jeho zapojení do výuky. Film totiž poskytuje možnost vyjádřit to, co kniha a učitel nejsou schopni žákům zprostředkovat. Jedná se především o zcela konkrétní a dá se říci také autentický náhled do skutečností, událostí, situací či určitého prostředí. Při volbě konkrétního filmu je pak nutné zohlednit jednu ze základních pedagogických kategorií, a to, cíl vyučování. Jedná se o soubor

dovedností, vědomostí a schopností, které by žáci po hodině měli ovládat a mít osvojeny. Této kategorii je třeba přizpůsobit také výběr vyučovacích metod, forem výuky, vyučovací prostředky i samotný obsah výuky. V rámci určitých metod a forem výuky je vhodné film využít, u některých naopak film není vhodnou učební pomůckou (Šimoník, 2003, s. 11).

Nejvhodnější výukovou metodou pro využití filmu je komplexní výuková metoda tzv. *Televizní výuka*. Fenomén televize otevřel v edukační sféře do té doby netušené možnosti pro vzdělávání. Nabízel totiž nové cesty při zprostředkování poznatků. Dnes je televizní výuka často vytěsňována a nahrazována modernějšími metodami, avšak do souboru didaktických metod a prostředků se zařadila a také v dnešní moderní době nalezne své opodstatnění a upotřebení (Maňák, Švec, 2003, s. 181, 182).

6.4 Film a jeho specifika

6.4.1 Stručný nástin vývoje vzniku filmu

V období průmyslové revoluce vzniklo množství vynálezů, které zvýšily růst průmyslové výroby, což vyvolalo potřebu přesných a rychlých informací. Bylo tedy nutné nalézt nové a samozřejmě rychlejší prostředky, jimiž bylo možné informace přenášet. Prvním významným mezníkem byl *Morseův telegraf*, ten umožnil přenášení informací ve světovém měřítku. Slovy se mnohdy některá sdělení specifikují nesnadno, vznikla tedy potřeba vizuálního sdělení, což představovala fotografie. Následné oživení fotografií bylo jen dalším logickým krokem kupředu. Nejdříve se jednalo o autentické záznamy skutečnosti, později byl však využit prostor pro fantazii. Vznik filmu ovšem nebyl výsledkem jednoho rozhodujícího vynálezu, jeho vzniku předcházelo a následně se na něm podílelo několik desítek objevů. Na počátku byl film němý, zvuk bylo možné zaznamenat teprve později. První záznamy zvuku však byly značně technicky nedokonalé. V počátcích nikdo, ani samotní vynálezci, nekládal do filmu velké naděje. Ten byl využíván především jako zdroj zábavy, u nějž nešlo o výrazové prostředky, nýbrž o techniku. Přesto se našli tací, kteří viděli široké možnosti, které film skýtá. Postupem času se tak film vyvinul v prostředek umělecké tvorby (Štroblová, 2009, s. 51, 52).

6.4.2 Specifika filmu

Sebelepší líčení a popis nám nenahradí viděné, film působí mimo jiné také na emocionální stránku diváka, což je velkým pozitivem při edukaci. Žáci si mnohem lépe

zapamatují informace, které v nich zanechaly určitý emocionální prožitek, ať už kladný či záporný. Film by měl splňovat několik kritérií, aby v divákovi vyvolal emoce. Důležitou roli představuje ve filmu sled záběrů. Avšak záběr samotný není dostačující, je třeba, aby jeho obsah měl určitou hodnotu a úroveň. Také obrazová a zvuková složka filmu je velmi důležitá, technická úprava a zpracování obrazu má rovněž vliv na výsledný emocionální efekt filmu. V neposlední řadě herci sami, svými výkony, taktéž ovlivňují kvalitu filmu (Štroblová, 2009, s. 53).

Film jako takový má své specifické výrazové prostředky, tzv. *filmovou řeč* či *řeč filmu*. Filmová řeč se skládá z obrazové, zvukové a skladební složky, dále z prostředků umožňujících úpravu filmového obrazu technickou cestou a samozřejmě herci samotní a jejich výkony se na filmové řeči podílejí také (Štroblová, 2009, s. 53–64).

Z didaktického a edukačního hlediska skýtá film možnost, jak obohatit a mnohdy zvýšit efektivitu vyučování. V rámci výuky zastává film specifické postavení – ani učebnice, ani učitel výkladem nenahradí výpovědní hodnotu, kterou film disponuje. Funguje jako motivační činitel, vzbuzuje u žáků zájem. A to především díky názornosti událostí. Úspěch filmu v pedagogickém procesu zaručuje jeho dynamika. Film je vhodným prostředkem pro sdělování konkrétních a přesných poznatků, jeho obrazný a dynamický jazyk odpovídá myšlení dítěte. Důležitými momenty jsou v edukačním procesu momenty zájmu a pozornosti, k čemuž film velmi dobře slouží a žáci jej mají rádi. Různé speciální filmové prostředky, jako například zrychlený a zpomalený snímek, pohyblivá kresba, možnost předvést jevy probíhající na různých místech a v různém čase či také střídání celkových pohledů s detailními záběry, umožňují učitelům poskytnout žákům jasné představy o podstatě nejrůznějších procesů, událostí či mechanismů a ukázat jejich souvislost i závislost. Učebnice poskytují žákům všeobecné poznatky o dané látce či problematice, učitel v podstatě objasňuje neznámé pojmy a propojuje získané informace a film tuto základní strukturu doplní o dynamický, motivační prvek, čímž napomáhá všeobecnému rozvoji a zvyšuje aktivitu dětí (Dohnal, 1938, s. 67–70, Denk, 1936, s. 3).

Při objevení nové metody, formy či způsobu zpracování například se vždy objeví kritici oné novinky, v případě využití filmu ve výuce tomu nebylo jinak. Především byla kritizována určitá izolovanost promítaného obrazu a odlišné podmínky, v nichž je obraz prezentován. Je pravda, že díky izolovanosti obrazu může divák ztratit souvislost předmětu s mnoha jinými, nicméně v některých případech není izolovanost od věci, poněvadž obrací pozornost diváka výhradně k předmětu, situaci, schématu či jevu, který je divákům promítán. Další stinnou stránkou, kterou kritici filmu vyzdvihují v rámci jeho využití ve výuce je rychlé

střídání obrazů, čímž se v podstatě ruší skutečný rytmus času. Ve filmu se vše odehrává rychleji než ve skutečnosti, čímž je stírán pojem skutečného času. Jiní filmu vytýkají, že zkušenost získaná sledováním filmu je jednostranná, neúplná, jelikož film zaměstnává pouze zrak a sluch, ostatní smysly vylučuje. Film sám o sobě je jako učební pomůcka nedostačující, vždy musí být učiteli ponechán prostor provázet promítaný film komentářem, aby mohl zdůraznit a eventuálně objasnit potřebná místa. Vždy je také třeba film přizpůsobit myšlenkové úrovni žáků neboť psychologie dítěte je jiná, než psychologie dospělého. Sdělujeme-li dítěti nějakou myšlenku, dostává od nás neurčitou, abstraktní představu, od níž musí dospět ke konkrétní věci. Lépe než psané či mluvené vysvětlování chápe dítě obraz. Dítě je totiž přístupně především zrakovým dojmem, obzvláště jsou-li v pohybu. Z předmětu, který se pohybuje, získá rozhodně hlubší dojem než pouze ze světla a barev, což vede také k rychlejšímu pochopení a zapamatování. Film tak učí dítě rychlému soustředění na pohyblivé obrazy, jež promítá, čímž procvičuje a následně zlepšuje pozorovací schopnost žáka. Podstata věci se nedá pochopit bez dostatečné znalosti schématu, film využívaný ve výuce by tedy neměl být příliš složitý. V oblasti výchovy je film bezesporu z hlediska morálního a také intelektuálního velmi cennou pomůckou, avšak i ta nejlepší metoda se mine účinkem, není-li používána rozumně a s mírou. Pro mnoho lidí, obzvláště dětí představuje film zábavu, což je třeba žákům hned na začátku objasnit. Žáci si musejí být vědomi toho, že promítání filmu ve výuce není jen relaxačním doplňkem, musejí dbát na vzdělávací funkci filmu. Samozřejmě je také to, že učitel sám uznává určité didaktické vlastnosti filmu (Denk, 1936, s. 3–7).

Film využíváme v případě, nejsou-li ostatní učební pomůcky dostačující či nemají-li takový výsledný efekt jako film. Zbytečné by například bylo ukazovat žákům pokus, který můžeme provést přímo v rámci výuky. Dále by film neměl znevážit úlohu učitele jakožto organizátora edukačního procesu. Zařazení filmu do výuky naopak zvyšuje odpovědnost učitele, jelikož obsah, rozsah a podstata otázek v něm řešených musí odpovídat probíranému úseku učební látky, musí souviset a kooperovat s ostatním, ve výuce využívaným, materiálem. V různých případech se film hodí k různým účelům. Můžeme jej zařadit na začátek vyučovací hodiny, jako všeobecný úvod do tématu, můžeme jej využít jako doplňujícího materiálu k tomu, co podává učebnice či jiné využívané materiály nebo můžeme film využít v závěru jako shrnutí a zevšeobecnění problematiky (Denk, 1936, s. 8, 9).

Díky svým vlastnostem by film měl mít v podstatě dvě základní funkce, a to, naučnou a výchovnou. V ideálním případě splňuje obě. Ve výuce může film posloužit jako praktická a reálná podstata výkladu, usnadní žákům pochopit konkrétní věci a děje a zároveň jejich poznatky prohloubí a ucelí. Nejdříve si učitel musí ujasnit, co od filmu ve výuce očekává,

dále bude-li film pouze pomůckou ve vyučování či bude jeho součástí a na základě tohoto dále zvolí vhodnou vyučovací metodu. Tuto bude dále přizpůsobovat ještě látce i žákům samotným. Z tohoto hlediska dělí Dohnal využití filmu ve výuce rozdělit na základě možností do tří skupin – *film jako organická součást vyučování*, dále *film jako samostatná vyučovací jednotka* a nakonec *film jako doplněk výuky* (Dohnal, 1938, s. 71–75).

Film jako pomůcka ve vyučování se, jako ostatně většina filmů využívaných ve výuce, musí řídit povahou probírané látky. Jako vyučovací pomůcka poslouží film v případě, kdy ani učebnice, ani učitel svým výkladem nejsou schopni podat žákům dostatečné vysvětlení. Film zde plní funkci jakési názorné ukázky, dalo by se říci. Je třeba také zvážit, v které fázi výuky film zařadíme. Na začátku poslouží jako motivační prvek, ve středu vyučování doplní a ucelí žákům poznatky a v závěru shrne a zopakuje probranou látku.

V případě, kdy se film, látka obsažená v učebnici a učitelův výklad prolínají, se jedná o pojetí *filmu jako organické součásti výuky*. Dá se říci, že v tomto případě jedna složka výuky potřebuje druhou. Zde je třeba výukovou metodu zcela přizpůsobit využití filmu.

Stejně tak, jako může být *film* doplňkem výuky, může být také *hlavním prvkem ve výuce*. Učebnice a samotný učitelův výklad budou tedy film pouze doplňovat. Dá se říci, že výklad se v tomto případě omezí na zodpovídání dotazů ze strany žáků (Dohnal, 1938, s. 76, 77).

Další specifickou kategorií tvoří *filmy čistě výchovné*. Velmi dobře lze výchovný film uplatnit při vysvětlování mravních momentů či etických zásad. Film v tomto případě nabízí možnost podmanivého podání děje díky své umělecké formě. V tomto směru lze použít také filmy historické. Úkolem filmu využívaného ve výuce je ukázat žákům současný život, naučit je pozorovat a především posuzovat nejrůznější fakta, události a informace (Dohnal, 1938, s. 77, 78).

Dále můžeme *filmy*, které lze ve výuce využít, rozdělit na *dynamické* a *statické*. Film, který nenabízí mnoho možností, jak u diváka vzbudit zájem o téma, který je dějově povrchní, nemá spád a herecké výkony jsou nedostatečné, není vhodný pro využití v rámci výuky. Film by měl být sestaven zajímavě, měl by budit zvědavost, poutat diváky a probouzet jejich aktivitu, a to především u žáků v rámci výuky. Dynamickým filmem můžeme označit filmy, v nichž se odehrává nějaký děj, naopak u statických filmů bývá děj omezen na nejmenší výši, jsou to například přírodní panoramatické filmy. Chceme-li v rámci výuky využít statický film, je třeba jej prostrídat filmem dynamickým, jinak žáci ztratí o film zájem. Rovněž zábavné až komediální filmy najdou ve výuce své uplatnění. V rámci odpočinku či uvolnění atmosféry.

Je zřejmé, že těchto filmů nelze využívat často, avšak přesto své místo v rámci výuky zaujímají (Dohnal, 1938, s. 78, 79).

Z hlediska formy použití filmu v rámci edukačního procesu dělí Denk výuku do tří hlavních skupin, a to, filmová hodina, filmová lekce a hromadné filmové představení. *Filmová hodina* probíhá v rámci třídy, při normální vyučovací hodině za použití učebních pomůcek, mezi nimiž figuruje film. Tento způsob využití filmu v rámci výuky je dá se říci nejharmoničtěji spojen s ostatní školní prací. Nenarušuje stálý rozvrh a nevyžaduje speciální organizační opatření. Mezi hlavní znaky filmové hodiny patří aktivní účast učitele na všech etapách hodiny, využití filmu spolu s dalšími prostředky a pomůckami, přirozené pracovní podmínky, přímý styk učitele s žáky a určité omezení filmového materiálu délkou vyučovací hodiny. Film zde tedy nepředstavuje hlavní náplň hodiny. Oproti tomu v rámci *filmové lekce* představuje film hlavní náplň výuky. Učitel pouze objasňuje, doplňuje a prohlubuje význam jednotlivých scén. Charakter, rozsah i metoda, kterou při slovním doprovodu učitel využije, jsou určeny především obsahem a charakterem filmu. Hlavní rozdíly mezi filmovou hodinou a filmovou lekcí spočívají především v tom, že při filmové lekcí nevzniká mnoho prostoru pro aktivizaci žáků, kontrolní úkoly, dotazy či doplňující materiály mohou být v rámci filmové lekce využity až po promítnutí celého filmu či jeho dílu. Filmová lekce je tedy nejvhodnější pedagogickou formou pro promítání tzv. velkých filmů. Nejčastěji bývala filmová lekce využívána při spojení paralelních tříd, což bylo po organizační stránce pro školu snazší, jelikož vznikla možnost promítnout film většímu počtu žáků najednou. Dnes tato metoda nebývá využívána tak často. Třetí skupinou jsou *hromadná filmová představení*, která se konají mimo prostory školy, nejčastěji v nejbližším kinosále či jiných prostorách k promítání určených. Jedná se o promítání filmu pro několik tříd ze škol podobného typu, vhodné pro celovečerní filmy či programy sestavené z vícero kratších filmů. Filmy jsou voleny na základě učební látky, která je ve třídách probírána, a jsou provázeny vysvětlivkami, které obstarává lektor anebo učitel, ten pronáší rovněž úvodní slovo. Praxe však odhalila množství nedostatků, které tato forma zařazení filmu do výuky skýtá. Jedná se především o nízkou možnost aktivizace žáků, dále bývají hlediště často přeplněná, což vede k únavě a následné snížené pozornosti a tím k problémům s udržení kázně a v neposlední řadě nelze promítaný materiál zpracovat hned při předvádění, což vede k tomu, že si žáci zapamatují méně a získané poznatky nejsou trvalého charakteru. Je tedy žádoucí, aby se takováto promítání konala raději v menších sálech, v doprovodu dobře připraveného lektora, který bude úzce spolupracovat s učiteli. Vhodné by bylo také vypracovat k filmu metodické

pokyny, který by byly rozeslány školám předem, aby mohli učitelé žáky na promítání připravit (Denk, 1936, s. 14–19).

6.4.3 Metodika filmové hodiny

Pro charakter vyučovací hodiny je určující především předmět, který je v rámci hodiny vyučován. Při zařazení filmu do výuky, je tedy nutné k těmto zvláštnostem přihlídnout. Například v hodině fyziky bude nejvhodnější kratší film, který demonstruje podstatu procesů či detailní průběh mechanismů apod. Nejvhodnější variantou pak je propojení filmu s následnou názornou ukázkou. Oproti tomu v zeměpise například, je prostor pro delší, popisné filmy (Denk, 1936, s. 19).

Filmovou hodinu lze schematizovat takto: Nejdříve připravuje žáky na promítání filmu, to znamená, že jim poskytuje základní informace o filmu apod. Poté promítne film či jeho část a společně se žáky jej zpracuje. Následují doplňující aktivity a zadání shrnujících a kontrolních úkolů. Toto schéma je pouze orientační a připouští určitou variabilitu jednotlivých prvků. V jednom případě bude předběžná práce s žáky před promítáním filmu tvořit značnou část hodiny, jelikož jinak by žáci filmový materiál nemuseli pochopit, v jiném případě bude předběžná práce omezena na úvodní slovo například. Také není třeba, aby každá filmová hodina obsahovala všechny uvedené prvky, důležité je, aby všechny prvky filmové hodiny tvořily jednotný a harmonický celek. Tyto prvky by měly být v poměru, který si obsah a rozsah probírané látky žádá (Denk, 1936, s. 20).

Samotná příprava filmové hodiny je složitější než příprava hodiny klasické. Učitel musí nejdříve zvolit správný film, který samozřejmě před promítnutím celý shlédne a zanalyzuje. Na základě analýzy filmu se poté rozhodne, zda film promítne žákům celý či jen určité části. Poté musí učitel vybraný materiál propojit s učební látkou, musí tedy rozhodnout, jakou přípravnou práci a v jaké formě bude s žáky vykonávat (například pokusy, písemná práce, pracovní listy apod.). Z toho sestaví metodický plán celé filmové hodiny. Nebylo by správné vyplnit celých 45 minut hodiny promítáním filmu, téměř všechny filmy je lepší rozdělit na kratší logické celky, které mohou žáci lépe zpracovat. Mezi těmito celky je vhodné zařadit přestávky, těch by mělo být v rámci celého filmu okolo dvou až tří. Větší počet přestávek by mohl vést poklesu zájmu ze strany žáků. Učitel by měl s filmem řádně pracovat – například zastavovat obraz v důležitých momentech, což slouží jednak k lepšímu objasnění tématu a jednak k aktivizaci žáků. Během promítání se může učitel na žáky obracet s různými doplňujícími otázkami, může vyvolávat jednotlivé žáky k promítací ploše, aby názorně

ukázali a popsali problematiku. To vše vede k lepšímu osvojení materiálu. Krom přestávek by měl učitel využívat během filmové výuky rovněž jiného didaktického seriálu, což rovněž vede k upevnění tématu. Důležitý je slovní doprovod filmu ze strany učitele. Nebylo by správné ponechat promítaný film bez komentáře. Většina filmů, ne-li všechny potřebují během promítání objasnění. Vhodně zvolený slovní výklad prohlubuje vnímaný obrazový materiál a napomáhá aktivnějšímu přijímání filmu. Slovní doprovod by měl však zůstat jedním z prvků pedagogického procesu, nikoliv jeho hlavním prvkem. K dosažení větší aktivizace dětí může učitel použít metodu řízeného rozhovoru se žáky nejen před promítáním filmu či o přestávkách, ale také během promítání samotného. Vhodné je utvářet žákům pomocí slovního doprovodu souvislosti. Je však nutné vyvarovat se dlouhému a nepřetržitému výkladu, neboť ten by mohl žáky odradit. Správně zvolená metoda, a to nejen při filmové hodině, je zárukou úspěšného vyučování, nelze však stanovit jednotnou metodu pro výuku, v praxi je nutné zohlednit věk žáků, pohlaví, jejich vnímací schopnosti apod. (Denk, 1936, s. 21–23).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 Analýza filmu „7 dní hříchů“

7.1 Filmová analýza – obecné zásady

Při analýze filmu je nutné zohledňovat několik dimenzí – tzv. *filmovou realitu* - neboli obsah a děj filmu, *podmínkovou realitu*, což jsou důvody, proč byl právě tento obsah, této historické situace, problematiky či události touto formou aktualizován, dále tzv. *vztahovou realitu*, která vyjadřuje vztah mezi filmovým vyjádřením reality a její skutečnou podobou a jejím skutečným významem a poslední dimenzí je tzv. *působící realita*, která vyjadřuje současné přijetí problematiky zachycené ve filmu (Korte, 2004, s. 23).

Filmová realita představuje souhrn všech z filmu zjistitelných dat, informací a výpovědí. Dále zohledňuje také využití filmových prostředků, obsahovou a formální stavbu filmu, hlavní postavy, místa děje, dramaturgii a mnoho dalších. *Podmínková realita* v podstatě zjišťuje a srovnává faktory, které tvorbu filmu ovlivnily, s ostatními soudobými filmovými produkcemi. Jedná se tedy především o kvalitu zpracování historicko-společenské situace, úroveň filmové techniky, srovnání s dalšími obsahově podobnými filmy apod. Oproti tomu *vztahová realita filmu* se zaměřuje na obsahové a historické zpracování problematiky, která je ve filmu tematizována. Zaměřuje se především na to, v jakém vztahu je ona tematizovaná problematika k realitě a k jejímu reálnému významu a k základním, mnohdy historickým, událostem. Struktura publika, jeho preference, místo a doba promítání filmu, záměry producenta a další, to vše zahrnuje *podmínková realita* (Korte, 2004, 23, 24).

Správně pojatá analýza filmu by tedy měla obsahovat systematický historický výzkum vzájemně se podmiňujících rovin filmu (časová rovina vzniku filmu a časová rovina filmového příběhu) a soudobé přijetí ze strany publika včetně historicky – společenského kontextu. V rámci analýzy je třeba položit si několik, na jejichž základě, respektive na základě odpovědí na tyto otázky, lze usoudit, dá-li se film ve výuce využít či ne. Je vhodné zaměřit se na shodu reálií a způsobu života předkládaných filmem, s poznatky historiků. Dále je žádoucí zamyslet se nad tím, zda film skutečně pomáhá pochopit dobu, o které vypráví. Rovněž důležité je poselství filmu, které přináší či určitý podtext, který ukrývá. Je třeba zvážit, zda toto poselství koresponduje s tématem. V rámci udržení vysoké kvality a efektivity výuky, je vhodné prozkoumat také jiná média, která ono konkrétní téma zpracovala a posoudit, zda některé z nich nebude vhodnější pomůckou ve výuce (Korte, 2004, s. 66, 67, Labischová, Gracová, 2008, s. 124, 125).

V rámci filmové analýzy lze využít všeobecné systematizace, kterou lze poté modifikovat pro konkrétní případy. Nejdříve je vhodné popsat krátce děj filmu, tento popis

nám pomůže v následné orientaci. Dále bychom se v rámci prvního subjektivního odhadu měli zaměřit na nápaditost filmu, jeho souvislost s ostatními filmy s podobnou tematikou, na rozlišení obsahových, formálních a kontextuálních zvláštností. Zpracování těchto bodů nám vytvoří základ pro další postup, který spočívá v podrobném popsání filmových sekvencí, průběhu děje a jeho podání. V rámci analýzy filmových sekvencí bychom měli roztřídit významové roviny za využití historicko-spoločenského kontextu. Důležité jsou také produkční podmínky filmu, jeho postavení v kontextu s dalšími filmy produkční firmy či produkčního týmu, stanovení funkce filmu a případně také krátký exkurz o tom, jak byl film přijat. Závěrem je třeba zhodnotit a shrnout nejdůležitější výsledky analýzou získané, ať už z hlediska estetické souvislosti či z historické, kulturní a společenské. Systematizaci filmové analýzy můžeme tedy rozdělit do několika základních kroků – popis děje, dále stanovení otázek, popis, analýza a interpretace konkrétních filmových sekvencí, rozbor historického ukotvení filmu a jeho přijetí a závěrečné shrnutí (Korte, 2004, s. 68).

7.2 Film „7 dní hříchů“

Češi a Němci žili v oblasti Sudet po staletí vedle sebe, dá se říci jako dobří sousedé, avšak po nástupu Adolfa Hitlera k moci, v roce 1933, se situace značně změnila. Většina Němců se přihlásila k myšlence třetí říše, což vedlo ke zhoršení situace v pohraničních oblastech. Po Mnichovské dohodě, v roce 1938 a následném připojení pohraničních oblastí k Německu, musela většina Čechů kraj, v němž se jich převážná část narodila, opustit. Přičemž po druhé světové válce čekal podobný osud Němce. Vztahy Čechů a Němců se utvářely po staletí, pokaždé však ve světle prosazování národní identity. Úvahy o vývoji událostí právě na toto téma jsou poměrně oblíbené, diskutuje se, píše se knihy, natáčejí se filmy. Zatímco útek či nucený odchod Čechů do vnitrozemí koncem 30. let zachycovaly již dobové hrané filmy, tematika poválečného odsunu Němců bylo po dlouhá léta v české kinematografii tabu. Existují samozřejmě výjimky jako například film *Adelheid* z roku 1969, k němuž scénář napsal známý český prozaik, dramaturg a scénárista Vladimír Körner. Teprve až v posledních letech se čeští filmoví tvůrci začali věnovat tomuto tématu poněkud intenzivněji. Dokladem jsou například filmy *Krev zmizelého* z roku 2005 či *Habrmanův mlýn* z roku 2010. Námět k filmu *Habrmanův mlýn* napsal Josef Urban. Tento spisovatel a scénárista je podepsán rovněž pod filmem *7 dní hříchů*.

Film sleduje osudy českého lesníka Jana Olšana a jeho německé ženy Agnes., kteří se vlivem prostých okolností revolučních změn dostali do téměř neřešitelné situace. V příběhu nejsou postavy rozděleny na Čechy a Němce, jelikož Urbanovým záměrem bylo vyhnout se

generalizaci. Sledujeme pouze osudy, postoje a chování jednotlivých postav bez ohledu na jejich národnost. Poválečné události skýtaly totiž velké množství příležitostí k vyřizování starých křivd, získávání majetku a moci či zbavení se kolaborantů. Film *7 dní hříchů* poskytuje možnost, především mladým lidem, kteří o této tématice již téměř nic nevědí, nahlédnout do stinné stránky naší historie. Odmítáním principu kolektivní viny prolamuje dogmata o české mírumilovné povaze, současně však poskytuje pohled na nacismus a jeho tvrdé projevy.

Jednou z hlavních postav je český lesník *Jan Olšan*, který je skromný a přemýšlivý introvert, který má rád svou práci, přírodu a přátele. Žije ve smíšeném manželství s ženou německého původu Agnes. Díky čemuž může za nacistické okupace dál vykonávat profesi hajného (na základě toho na něj sousedé pohlížejí jako na kolaboranta). Jejich manželství je v zásadě spokojené, avšak bezdětné. Pro Olšana je také svým způsobem náhražkou vztahu s Marií, jeho osudovou láskou, která před ním zvolila raději existenční jistotu v podobě českého podnikatele Brachtla. Ten vše podvědomě tuší a poválečnou situaci zneužívá k pomstě. Olšan je v podstatě nerozhodný člověk, který nikomu nechce ublížit. Avšak situace, do které se po válce dostává – hledání manželky, nedobrovolný nástup do pracovního tábora a další hrůzné zážitky, jej přinutí se proměnit v rozhodného muže schopného okamžitého jednání.

Německá manželka Jana Olšana *Agnes Schreierová* je horalka vychovávaná k naprosté oddanosti manželovi, tvrdé práci a rozhodnosti. Její bratr Jürgen bojuje za války v řadách německého Wehrmachtu na frontě. Jednoho dne se z Agnes stane nepohodlná svědkyně, která by kdyby někomu prozradila, co viděla, ohrozila mocenské postavení skupiny lidí z vesnice. Ze strachu před nimi, volí raději útěk. Během 7mi dnů, kdy je Agnes na útěku, se z kdysi rozhodné, silné a nezdolné ženy stává vlivem otřesných událostí úplná troska.

Bratr Agnes *Jürgen Schreier* uvěřil před válkou dogmatům nacistické propagandy natolik, že dokonce i po prohrané válce jej nacistické smýšlení neopouští. Olšana nemá rád a se sňatkem své sestry nesouhlasil. Přesto jej okolnosti svedou při pátrání po sestře s Olšanem dohromady. V tomto případě film ukazuje, jak může osud svést na společnou cestu dva zatvrzelé nepřátele.

Bývalý partyzán a všemi oblíbený člověk je Olšanův bratranec *Přikryl*. Tento na první pohled milý a sympatický člověk se snaží udržet si své nově nabyté postavení předsedy ONV (Okresní národní výbor) za každou cenu. K dosažení svých cílů neváhá použít rafinovaných prostředků a metod, které se mnohdy neslučují se zákonem. Pro své okolí zdánlivý hrdina je totiž ve skutečnosti oportunistou.

Hlavním Olšanovým protivníkem v příběhu je *Brachtl*. Rozhodný a neústupný muž, jenž nepochybuje o svých kvalitách. Je to muž schopný v podstatě všeho, vyhrožování či vydírání. Svého mocenského postavení, které získal díky vlastnictví hotelu, využívá k osobnímu obohacování se. Olšanovi díky svému majetku a postavení přebere jeho předválečnou lásku Marii, je si však vědom toho, že Marie stále k Olšanovi určité city chová. Což v něm vzbuzuje zášť vůči lesníkovi a despotické chování ke své ženě. V závěru války, kdy vycítí možnost pomsty, se z něj stává partyzán, stejně jako z mnohých dalších, kteří vidí budoucí výhody tohoto postavení. Díky válečným „zásluhám“ se z Brachtla stává mocenský vládce okresu, pod jehož velením vyvíjejí svou činnost Rudé gardy. Jediný, před kým má tento ambiciózní a nemorální člověk respekt je sovětský major *Uvarov*. Jedná se o člověka tvrdé povahy, který nemá Čechy v lásce, protože veškeré zločiny, vraždy a krádeže svalují na ruské vojáky.

Další výraznou postavou příběhu je asi padesátiletý Němec *Ditrich*, jehož minulost je pro všechny záhadou. Tento nenápadný muž s vrásčitým obličejem pomůže Olšanovi a Shreierovi během hledání Agnes, zároveň však pomáhá Brachtlovi a jeho Rudé gardě rabovat majetek odsunutých Němců. Pro Brachtla představuje Ditrich muže na špinavou práci, otroka, který pro něj získává majetek. Všichni však zapomínají, jaká je otrokova největší zbraň – zrada. K Brachtlovi Rudé gardě patří také *Dohnal a Bozděch*, kteří se rovněž obohacují na úkor odsunutých Němců. Jejich postavy přesně znázorňují přístup určité skupiny lidí, která v jakékoliv době bude stát vždy na straně vítězů. Většinou jsou tito lidé jako jednotlivci velmi slabí a zbabělí, ve skupině se z nich však stávají „hrdinové“ nezdráhající se kopat do mrtvol (*7 dní hříchů – najít cestu k sobě* [online]. c2012, [cit. 2014-23-5]. Dostupné z: <<http://film7dni.cz/cz/index.php?page=promedia>>).

Film *7 dní hříchů* čeští kritici nehodnotí jako zdařilý projekt, nicméně přesto získal několik významných Evropských filmových cen. Na Slovensku obdržel v roce 2013 hlavní kinematografickou cenu Igric, dále se prosadil na Mezinárodním filmovém festivalu v Moskvě, díky čemuž byl nominován a zároveň oceněn na Mezinárodním filmovém festivalu válečných filmů ve Volokolamsku cenou za Obrazové ztělesnění lásky v chaosu války. Také na prestižním evropském festivalu historických válečných filmů *Au film du temps – Festival International du Film Historique de Waterloo* konaném v Belgii se probíjával do finále mezi 8 nejlepších snímků (*7 dní hříchů – najít cestu k sobě* [online]. c2012, [cit. 2014-23-5]. Dostupné z: <<http://film7dni.cz/cz/index.php?page=promedia>>).

7.2.1 Rozhovor se scenáristou filmu „7 dní hříchů“ Josefem Urbanem

Josef Urban, spisovatel, scenárista, režisér a producent se narodil v roce 1965 v Zábřehu na Moravě. Přestože vystudoval geologii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze, tíhl již od mala k literatuře, především k válečné. Určitý vliv v tomto směru na něj mělo přátelství jeho otce s prozaikem a scenáristou Vladimírem Körnerem (*Adelheid*, *Zánik samoty Berghof* a další). Josef Urban je autorem mnoha románů, scénářů a dokumentárních filmů. Mezi jinými patří k jeho nejznámějším například film *Habrmanův mlýn*, *Na vlastní nebezpečí* či *7 dní hříchů*. *Habrmanův mlýn* a *7 dní hříchů* spojuje tematika poválečného odsunu Němců, využila jsem tedy možnost realizovat s tímto velmi zajímavým mužem rozhovor, který se týkal obou filmů. Rozhovor považuji za velmi přínosný nejen pro mou osobu a můj vlastní názor na film, nýbrž také pro doplnění a dotvoření celkové analýzy filmu. S panem Urbanem jsem se setkala dne 6. 3. 2013 a rozhovor probíhal následovně:

Chtěl jste vždy psát filmové scénáře, byl to Váš sen?

K literatuře a scénářům jsem tíhnul od mala. Můj táta se totiž znal s Körnerem, v roce 1948 spolu jezdili na tábory k přehradě Pastviny do východních Čech. Vyrůstal jsem tedy na filmech, jako byla *Adelheid* a *Zánik samoty Berghof*. A tak, přestože jsem profesí geolog, vždy jsem tíhnul k literatuře, obzvláště válečné.

Proč se nerealizoval Váš scénář k filmu Habrmanův mlýn?

To je složitá otázka. Scénář, který byl ve filmu použit, vyšel z toho mého, ale protože jsem vedl spory s producentem filmu, který scénář neustále měnil, což se mi nejevilo jako dobré, nebyl můj původní scénář realizován. To bylo v zásadě také důvodem, proč jsem se rozhodl pro film *7 dní hříchů*, měl jsem potřebu splatit potenciální dluh, vzniklý, dle mého názoru, nedobrym ztvárněním *Habrmanova mlýna*.

Takže s filmovým pojetím pana režiséra Herze jste spokojen nebyl, proč?

Již tenkrát jsem chtěl obsadit Ondřeje Vetchého, což se mi bohužel nepodařilo, jelikož jsem nebyl v pozici producenta. Což byl, dá se říci důvod, proč u filmu *7 dní hříchů* jsem nejen autorem scénáře, ale také producentem. Díky této pozici jsem se účastnil veškerých castingů a měl jsem hlavní rozhodovací pravomoc.

Proč zrovna tematika odsunu?

Protože je to dle mého názoru nejdobrodružnější část našich dějin a já jsem založením dobrodruh. Dynamika poválečných událostí mi připomíná mořskou hladinu. Když se na ni díváme, je klidná, ovšem potom zavane vítr... V případě roku 1945 byla porážka Německa takovým popuštěním uzdy, revoluční nádech doby poskytl lidem mnoho příležitostí vyřizovat

si účty. Klidná mořská hladina se najednou rozbouřila a smetla s sebou vše, co jí stálo v cestě. Jak jsem již říkal, byla to dobrodružná doba, nikdo nevěděl, co se stane druhý den, natož za dva či tři dny. Právě tyto dějiny byly dle mého názoru velmi málo zmapované, obzvláště v pohraničních okresech, v nichž se děly takové věci, o kterých se dodnes mnoho neví.

Téma *Habrmanova mlýnu* je založeno na skutečných událostech, co to pro Vás při jeho uchopení znamenalo? Rozhovory se svědky či pátrání v archivech?

Našel jsem několik klíčových svědků, kteří onu dobu pamatovali. Někteří z nich dokonce pracovali na tehdejší Okresním národním výboru (ONV) v Šumperku. Mezi jinými jsem se setkal také se synovcem Habrmana, který byl jedním z hlavních svědků. Bohužel v lednu zemřel ve věku 96-ti let. Výpovědi těchto lidí se doplňovaly, neměl jsem tedy důvod jim nevěřit, přesto samotný scénář filmu je předmětem literární licence, zdůrazňoval jsem tedy, že se nejedná o příběh, který se takto skutečně odehrál, nýbrž že se jedná o příběh na skutečných událostech založený.

Nyní bychom se věnovali Vašemu dalšímu filmu s tematikou odsunu – filmu *7 dní hříchů*, je pravda, že Vaším původním záměrem bylo natočit tento film jako dokument?

Ano, původně jsme spolu s Danielem Krzywoněm, s nímž jsme v roce 2008 založili filmařskou společnost DP FILM, natáčeli dokumentární filmy se svědky, kteří se nakonec etablovali jako klíčoví svědci pro film *7 dní hříchů*. Avšak získaný materiál svou zajímavostí překonával dokumentární film, rozhodli jsme se tedy pro film hraný, ke kterému jsem napsal scénář.

Film se měl nejdříve jmenovat *Sudetenland*, co bylo důvodem pro změnu názvu na *7 dní hříchů*?

Název *Sudetenland* se nám velmi líbil, lidem z filmové distribuce však ne. Dle jejich názoru by takový název budil spíše negativní emoce a odrazoval publikum. Hledali jsme tedy jiný, méně kontroverzní název. Vycházeli jsme z původního názvu „Sudetenland“, který pochází od řeckého zeměpisce Ptolemaya, ten můžeme přeložit jako Země divokých kanců, my jsme v překladu šli dále a volně jsme si Sudetenland přeložili jako *Země divokých svíní*, avšak průzkum ukázal, že většina dotazovaných netušila, o co se jedná, mnozí si mysleli, že jde o novou českou komedii. Dalším faktorem bylo obstarávání sponzorů. Na Zemi divokých svíní by se přeci jen obtížně opatřovali peníze. Opět se tedy před námi otevírala potřeba jiného názvu. Zaměřili jsme se na samotný příběh, ten se odehrál v 7mi dnech a během těchto dnů napáchali lidé mnoho hříchů a zvěrstev. Taková byla tedy celá geneze názvu. Tyto změny však nebyly příliš výhodné, porušovala to určitou kontinuitu. Mnoho lidí sledovalo naše

počinání během celých 4 natáčecích let a ti, kteří projekt znali pod názvem Sudetenland si jej již nespojili s názvem *7 dní hříchů*, když se stále jednalo o ten samý projekt.

Kritikové Vám právě název *7 dní hříchů* vyčítají kvůli evokaci na romantický až erotický film.

To je pravda, ale pokud se na film podíváte, zjistíte, že se rozhodně o romantiku nejedná. Podívejte se na dnešní dobu, odchází prezident Klaus, který byl díky vyhlášení amnestie obviněn z velezrady. Mimochodem dříve se velezrada trestala smrtí. Prezident Klaus je velkým příznivcem prezidenta Beneše, který byl v průběhu roku 1945 v podstatě strůjcem odsunu a nejen to, on dokonce přímo vybízel k nenávisti. Například ve svém projevu v Brně v červnu 1945 vyzíval český národ k vylikvidování německého etnika, což je jednoduše nepřijatelné. A dnes se najednou stalo něco obdobného panu Klausovi. Vyhlásil amnestii a národ jej začal obviňovat podobně jako v roce 1945 Němce. Vyhlášení amnestie nebyla velezrada, tou by možná mohlo být jeho rozkrádání státu v 90. letech, to však lidé mlčeli. Paradoxem je, že pan Klaus často vyzdvihoval vyhnání a odsun německého obyvatelstva, tvrdil, že bylo nezbytně nutné vyhnat 3,5 milionů Němců a dnes se mu v podstatě stalo to samé – byla na něj uplatněna generální vina. Lidé, kteří v té době stáli při něm a s jeho názorem souhlasili, jej dnes viní z velezrady, a kdyby tady byla ta možnost, pověsili by jej. A jsme opět u „Habrmana“ či *7 dní hříchů*, bavíme se o minulosti, avšak stále je to dnešek.

Kritiky Vám také vyčítají, že Češi jsou ve Vašich filmech pojeti poněkud negativně, bylo to Vaším záměrem?

No, v *Habrmanově mlýnu* vyznívá nejlíp Březina, což byl Čech. V *7mi dnech hříchů* byl hlavní zápornou postavou Němec Ditrich, takže s kritikami nesouhlasím. Mým záměrem bylo sledovat individuální osudy postav a ne generalizovat. Ti, kteří s tímto mají problém, jsou většinou ten typ lidí, kteří nikdy v životě neudělali nic, co by stálo za povšimnutí, a jen kritizují. Snažím se na to dívat z tohoto hlediska. Pro mě jsou důležité názory lidí jako je například představitel ruského důstojníka Uwarova Fjodor Sergejevič Bondarčuk, který po zhlédnutí celého filmu prohlásil, že se jedná o excelentní film a že nás doporučí na Moskevský filmový festival. Také když řekne režisér Filip Renč, že *7 dní hříchů* je nejlepší český film za posledních 10 let, tak o tom nepochybuji. Filip nemá důvod nás chválit jen tak. Veškeré filmy podobného typu se některým uměleckým či politickým kruhům zamlouvají, jiným naopak ne. Zde je opět patrná tendence promítat historii do současné společnosti. Ona historie je pojímána černobíle, což znamená, že jakýsi scénář je již předem dán, v tomto případě se jedná o scénář pozitivní Čech a negativní Němec, není nic mezi tím. A pokud se z této roviny vychýlíte, je to špatné. Nikoho nezajímá, co vše lidé v té době prožívali a proč to

prožívali. Chceme-li však ony události pochopit, je nutné vzít v potaz atmosféru doby, jinak je veškerá kritika irelevantní a jde o tzv. archetypy. To znamená, že lidé si převzali názor svých rodičů a ten poté předávají svým dětem a tak dále. Například při tvorbě *7 dní hříchu* byl jedním z hlavních svědků pan Karel Cvrk, 7mi násobný agent STB. Mnozí kritikové namítali, že jeho příběh nemůže být pravdivý, což je právě naopak. Kdo jiný, než tito lidé, kteří pracovali pro nejrůznější zpravodajské služby, měl přístup k informacím. Samozřejmě, že jsem na začátku naší spolupráce měl pochybnosti o věrohodnosti jeho informací, nicméně po předložení různých dokladů a písemností se mé pochyby rozplynuly. Není nutné odsuzovat někoho na základě toho, kde je zaevidován či kde pracuje, je nutné ptát se, co ten dotyčný opravdu na onom místě dělal. Opět se dostáváme k individuálnímu náhledu.

Ráda bych se vrátila k samotnému natáčení filmu *7 dní hříchu*, zákulisí filmu je sféra, kam se běžní lidé nepodívají a tudíž je pro ně zajímavé. Je pravda, že představitelka Agnes, Vica Kerekes, byla ve filmu nadabována?

Ano, bylo třeba ji nadabovat kvůli slovenskému původu. Slovenština je velmi měkký jazyk, například souhlásky ř a ž jsou pro Slováky obtížně vyslovitelné. Já jsem sice zastáncem dabingu nebyl, nakonec jej ale docela trefili, takže výsledek nebyl vůbec špatný. Další problém byl v tom, že bratr Agnes, Jürgen, měl být Němec, který se vrátí po letech z fronty, takže by měl mluvit jak německy, tak česky. Bylo třeba, aby herec neměl akcent, když bude mluvit německy, což se nakonec s Jarkem Hylebrantem povedlo. Ve finále jsme tedy měli Němce, který mluvil dobře německy a dobře česky natolik, že ani při češtině neměl akcent, což mi trochu vadilo, ale myslím, že se to celkem vyvážilo. No a právě v porovnání s Vicou Kerekes by to prostě nešlo. On se po letech vrátí z fronty a měl by mluvit víc německy, přesto česky mluví dobře a vedle něj by ona, byť Němka žijící v Čechách, „žíkala“ místo říkala. Takže to byl důvod, proč jsme Vicu nechali nadabovat.

Vyskytly se během natáčení nějaké komplikace? Trvalo 4 roky, je to běžná natáčecí doba?

Komplikace? No to samozřejmě. U takovýchto filmů, obzvláště českých jsou takové ty historické věci drahé. Náš projekt měl například hodnotu 40 milionů korun, takže my jsme utratili téměř 40 „mega“. Dalo by se v podstatě říci, nevím tedy kolik měl rozpočet film *Ve stínu* (neřekl bych ale, že byl dražší než ten náš), že my jsme byli za ten minulý rok (2012) v podstatě nejdražší český projekt. No a co se týče těch komplikací, tak ty právě vyplývají z toho, že vlastně Vy musíte jako producent neustále dbát na ten budget, na shánění peněz apod. Do toho přišly komplikace jako například, že jeden rok byla opravdu tuhá zima a v Karlové studánce, kde jsme natáčeli, napadlo přes metr sněhu, to je bohužel ta daň za to, že

natáčíte v těch venkovních podmínkách, jak se říká – v exteriéru. Takže to nebyla jen jedna komplikace, bylo ji tak tisíc. Byli jsme vůbec rádi, že jsme vše nějakým způsobem zvládli a film jsme dotočili, protože to opravdu nebylo vůbec jednoduché. Samostatná kapitola bylo například zařídit Fjodora Sergejeviče Bondarčuka, to bylo totiž něco neuvěřitelného. On je hvězda typu Bruce Willise, opravdu. A mimo to, že je výborný herec, patří mezi 5 nejlepších ruských filmařů, takže sehnat na něj telefonní číslo, aby přijel do České republiky naší produkci z Ostravy zahrát do filmu, nebylo zrovna „easy“. Nicméně jak jsem se k tomu dostal. Přišel jsem k němu velmi zvláštním způsobem. Můj syn je totiž velký militarista a má rád válečné filmy. Jednoho dne přinesl film „*9th Company*“ (9. Rota) a říká: „Táto, podívej se na to, je to dost dobrý film.“. Přistupoval jsem k němu s rezervou, ale nakonec jsem byl neskutečně překvapený. Hlavním tématem filmu je invaze do Afghánistánu. Téma je velkolepě pojaté jako například *Vojín Ryan*, na rozdíl od „*Ryana*“ jsem však této zápletky věřil. Fjodor Sergejevič Bondarčuk zde nejen že zahrál ruského velitele, mimochodem velmi dobře zahrál, ale film také režíroval. Syn mi poté řekl, že právě Bondarčuk by se mi do „*7mi dnů*“ hodil jako Uvarov. Tak jsem se ho zeptal, jestli to myslí vážně, že by hvězda takového formátu hrála právě v našem filmu. Odpovědí mi bylo prosté: „Tak to zkus ne?“. Začal jsem tedy jednat. Zvláštní shodou náhodou jsem přes jednoho mého kamaráda v Praze na Bondarčuka získal telefonní číslo a nakonec jsme se domluvili. Bylo to pro nás opravdu úžasný, avšak také poměrně drahé. Takový plat zatím žádný český herec u nás nedostal. Za dva dny natáčení dostal okolo 750 tisíc korun. Mimo to měl samozřejmě několik dalších požadavků navíc, jako například VIP přílet na letiště, Mercedes třídy S apod. Naštěstí byl natolik normální a po mém vysvětlení, že jedeme natáčet do hor a tam by Mercedes nejspíš neobstál, se spokojil s offroadem. Město Miedzygorze, ve kterém jsme natáčeli, je úplně jako Karlova Studánka, až na to, že ta je celá opravená, až je pro autentický film nevhodná. V Miedzygorze vše nechali tak, jak to bylo, veškerá německá architektura zůstala. Atmosféru města dokresloval potok, protékající centrem města, 20 – ti metrové vodopády, u nichž je hospoda „U vodosplavu“, kde jsme si po natáčení dávali pivo. Myslím, že na celé natáčení bude štáb vzpomínat ještě dlouho, pro mnohé bylo významné setkání právě s Bondarčukem, který je pro mě typickým ruským aristokratem, který se s normálními lidmi v podstatě vůbec nebaví, neboť se ho všichni bojí. On má totiž takový drsný výraz ve tváři, jako měl ve filmu, zcela běžně. Například scéna, kdy Uvarov měl proslov a připíjel na mír a konec války, se musela opakovat zhruba desetkrát, jelikož komparz z něj měl takový strach a byl jím natolik fascinovaný, že pokaždé zapomněli připít. V tomto případě byl krásně vidět nepoměr mezi Ondrou Vetchým a Bondarčukem. Ondřej je u nás považován v současnosti za jednoho

z nejlepších českých herců, kteří mají charisma apod. Avšak v porovnání s Bondarčukem to bylo jako bychom na váhu postavili mravence a proti němu slona. Tak veliký rozdíl mezi nimi byl. Já se ale nedal, nebál jsem se ho, vzal jsem s sebou svou krásnou malou dceru a nasadil ji na něj, což zafungovalo a my se spřátelili. Byl jsem nesmírně překvapený, když při udělování cen Českého lva nebyl oceněn jeho herecký výkon. Zde se bohužel opět ukázala česká malost. V jeho kategorii nebyl žádný herec podobného formátu, a přesto jej neocenili.

Ve filmu ztvárnil v podstatě kladnou postavu ruského majora, on sám je rus, nebyl právě to důvod, že cenu neobdržel?

Samozřejmě že ano, Češi... Když jsme pro něj přijeli na letiště, uspořádali jsme tiskovku v Praze ve filmovém klubu Mat. V duchu jsem doufal, že nějaký novinář nepřijde s otázkou, která by se vztahovala k invazi sovětských vojsk v roce 1968. Jen jsem na to pomyslel, padl první dotaz – „Co si myslíte o roce 1968 a invazi sovětských vojsk?“ Bondarčuk ji zodpověděl velmi dobře. Rok 68 byl dle jeho názor problém komunistů a bolševiků nejen v Moskvě, ale také v Praze, protože právě ti pražští komunisté pozvali komunisty z Moskvy. Dále prohlásil, že on osobně má s Čechy dobré zkušenosti, takže tím jím vzal vítr z plachet, jak se říká. Bondarčuk je totiž mimo jiné výborný rétor.

Měli jste během natáčení k dispozici někoho, kdo Vám pomáhal se zajištěním autentičnosti? Například natáčecí místa jste hledali dlouho či jste od začátku věděl, kde budete natáčet?

K hledání natáčecích míst jsme přistupovali opravdu poctivě. S Danem Krzywonem jsme všechna ta místa objížděli, což nás stálo mnoho času. Ale narovinu, nás to prostě baví, cestovat a všechny ty vesnice si prohlížet. Vždy s sebou vezmeme psy a celý den jsme na cestách, prohlížíme si hřbitovy apod. Nevěřila byste, jaký je dnes problém najít autentickou vesnici. Jeseníky jsme procestovali opravdu poctivě, řekl bych, že se nenajde vesnice, kde bychom to nebyli rekognoskovat, avšak autentickou vesnici jsme nenašli. V dnešní době dbá většina chatařů na to, aby měli právě tu svou chatu co nejkrásnější, a tak vše opravují a renovují. Takže jsme například našli vhodný dům, avšak střecha na něm byla nová, což se nám nehodilo, v jiném případě byl problém v oknech atd. Jako jediná vhodná vesnice nám tedy vyšla Křivá Voda v obci Malá Morava. V ní byly ještě dokonce rozpadlé domy, o které se od roku 1945 nikdo nestaral. Ještě jsme objevili zajímavý statek nedaleko Opavy, ten byl vhodný k natáčení scén ze sběrného tábora, ale byl problém s dojemností. Natáčecí lokace by měly být blízko u sebe, aby přejíždění bylo ekonomicky výhodné. Představte si, co všechno obnáší transport celého štábu se všemi lidmi a technikou z místa na

místo. Jakmile se jedná, o vzdálenost větší než 50 km je to pro nás nerentabilní. Takže jsme museli hledat dál. Nakonec jsme vhodnou lokaci našli nedaleko města Miedzygorze v Polsku.

Jak dlouho jste tedy film připravoval? Psaní scénáře, sbírání materiálů, to vše jistě zabere hodně času, že?

Já píšu scénáře rychle, problém je ale v tom, že se dále vyvíjejí a vznikají nové a nové verze. Nedávno jsem například dokončil nový scénář a již jsem jej přepracoval a vznikla tedy nová verze. A tak si v duchu říkám, kolik těch verzí ještě bude. *Habrmanův mlýn* měl kolik, řekl bych tak 10, 12 verzí a „7 dní“ dokonce 12 či 13. Takže ono to opravdu stojí dost času. Člověk musí do scénáře dát nejen znalosti, ale je třeba všechno zpracovat tak, aby to dávalo smysl a dalo se to poslouchat, aby to ve finále na plátně nějakým způsobem vypadalo. Tato práce mě ale baví, rád si se scénáři hraju, ale ostatní, organizační věci mě nebaví. Každý má činnosti, které jej baví a další, které jej naopak nebaví. U mě to je například účtování a další podobné činnosti. Nedovedete si představit, kolik má film položek k vyúčtování, jsou to desetitisíce položek, raději jsem se nedíval, kolik přesně toho bylo, máme skvělou paní účetní, ta má celý tým lidí, kteří jí pomáhají se zpracováním. Proučtovat 40 milionů korun není nic snadného, počínaje „cestákama“, přes výplaty herců a komparsu, zaplacení aut atd. Je to opravdu něco nepředstavitelného a řekl bych, že v podmínkách severní Moravy jsme podali heroický výkon na úrovni výstupu na Everest.

Takže Váš celkový dojem z filmu je jaký? Když se na něj dívat zpětně, změnil byste něco?

Já jsem rád, že jsem se dožil dnešních dnů. A to nejen, že jsem spokojený, v určitém okamžiku to s námi vypadalo bledě. Zasekli jsme se v určitém bodě finančně a bylo velmi těžké vše zvládnout. Myslím, že kdybych neměl založení dobrodruha, čili na „průsery“ jsem zvyklý již od mládí, neustál bych to a nejspíš bych si někde ve sklepě „hodil mašli“. Těžko se takové věci vysvětlují, protože je může pochopit jen ten, kdo si něco podobného zažil.

K oběma filmům jste napsal také knihy, zdá se Vám některá z nich, jakožto autorovi, lepší?

Já jsem „Habrmana“ v podstatě nečetl od doby, co jsem ho napsal, takže si jej moc nepamatuji, ale myslím, že teoreticky by *7 dní hříchu* mělo být lepší. Člověk se totiž vyvíjí a o jazyku víc přemýšlí. V „Habrmanovi“ jsem používal velmi dlouhá a rozvitá souvětí, která jsem střílel až do nebe a různá přirovnání apod. U „7mi dnů“ jsem se snažil, aby ten příběh byl sevřenější, aby věty byly kratší, zkrátka a dobře, aby jazyk byl tak nějak čistší. Zdali se mi to povedlo, však sám zhodnotit nedokážu. Ptal jsem se tedy paní doktorky Volné, profesorky Karlovy univerzity v Praze, která se věnuje rozboru jazyka, na její názor. Jí se kniha velmi

líbila právě pro všechny ty analogie a metafory. Ty jsou jak v *Habrmanově mlýně*, tak v *7 dnech hříchu*. Paní Volná dokonce s „Habrmanem“ objíždí různé semináře v Indii, Norsku či USA a díky tomuto jejímu projektu jsme se setkali. Se „7mi dny“ mi dokonce pomáhala, musel jsem mít totiž při ruce recenzenty, kteří mi pomáhali „čistit“ ten jazyk apod. Knihy tedy zhodnotit nedovedu, ale jako film se mi určitě daleko více líbí *7 dní hříchu*, ne protože jsme ho dělali jakoby samostatně produkce, protože k „Habrmanovi“ mám stejný vztah, ale tento příběh je pravdivý, není v něm žádné filmové klišé, díky tomu si ho cením. Je pro mě umělecky mnohem více cennější než „Habrman“.

Máte tedy za sebou poměrně náročný projekt, jaké máte plány do budoucna, budete se nadále držet tématu Sudet a Odsunu?

Plány do budoucna? Teď bych chtěl už jen v klidu umřít... Ne vážně, Sudety jsou „over“, již jsem řekl vše, co jsem chtěl, nicméně Dan mě přemluvil k dalšímu projektu, který jsem zprvu dělat nechtěl, ale dnes jsem moc rád, že jsem se přemluvit nechal. Je to opravdu krásná věc a vnitřně cítím, že to bude fajn. Zrovna dnes jsem Danovi posílal finální verzi scénáře, který se jmenuje *Ohňová cesta*. Je to příběh Josky Smídka, horolezce, který žil v průběhu 30. a 40. let na Hruboakalsku. Tenkrát v těch skalách kralovali Němci. Joska byl synem normálního chlápka a byl velmi talentovaný, začal Němcům tzv. šlapat na paty, přesto ale byli kamarádi. Jeho největším kamarádem byl Heinrich. Do skal jezdila také spisovatelka Vlasta Štáflová s manželem Otou, akademickým malířem. Oni také lozili. Heinrich i Joska se do Vlasty zamilovali. A bude to zajímavé v tom, že je to takový ten Oto Pavlovský příběh, který začíná tím, že je to strašná sranda a pak najednou přijde válka. A vše spočívá v tom, že Joska si nikdy nenechal válkou vzít svou vlastní svobodu. Žil v těch skalách jako ilegální člověk. No a celý příběh končí tím, že všichni byli v roce 1948 popraveni. A víc Vám neprozradím, musíte se na film podívat.

Bude to jistě velmi zajímavý film. Velice Vám děkuji za opravdu příjemný rozhovor. Nezbývá mi nic, než Vám popřát do budoucna ještě mnoho jak filmových a literárních úspěchů, tak také úspěchů v osobním životě.

Rozhovor s panem Urbanem byl pro mě zajímavou a velmi přínosnou a příjemnou zkušeností. Poskytl mi mnoho zajímavých informací, které mi byly při analýze filmu *7 dní hříchu* velmi užitečné. Vždy je dobré, mít o filmu co nejpřesnější představu, jeho následná analýza je poté více objektivní a tím pádem přesnější a výstižnější.

8 Zařazení filmu „7 dní hříchů“ do výuky ZSV a tvorba pracovních listů

Jeden z nejvýznamnějších kurikulárních dokumentů, tzv. *Rámcový vzdělávací program* (RVP), který spolu s *Národním programem vzdělávání* tvoří státní úroveň kurikulárních dokumentů vymezenou školským zákonem č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, vytváří díky novým strategiím vzdělávání lepší podmínky pro využití filmu ve výuce. Zaměřuje se především na rozvoj klíčových kompetencí, na jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a na uplatnění získaných vědomostí či dovedností v praktickém životě, k čemuž může film přispět značnou měrou.

8.1 Zařazení filmu do výuky ZSV na základě Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia

Odsunu Německého obyvatelstva po druhé světové válce je spíše dějepisným tématem, přesto lze film *7 dní hříchů* využít také v rámci předmětu *Základy společenských věd*. Vzhledem k náročnosti tématu, doporučuji film využít spíše v rámci středoškolského či gymnaziálního vzdělávání. Pochopení a následné zhodnocení filmu vyžaduje určité předchozí znalosti, se kterými budou žáci, respektive studenti k filmu přistupovat. Objektivní zhodnocení tematiky vyžaduje mentální schopnosti a dovednosti, které žáci základních škol dle mého názoru ještě nemají dostatečně rozvinuty.

Film můžeme do výuky zařadit v rámci několika vzdělávacích obsahů. Vždy se bude jednat o vzdělávací oblast *Člověk a společnost* a vzdělávací obor *Občanský a společenskovědní základ*. Nahlížíme-li na film z psychologického hlediska, můžeme jej zařadit v rámci vzdělávacího obsahu *Člověk jako jedinec*, přičemž se studenti zaměří podstatu lidské psychiky, na vývoj konkrétní osobnosti či na změny v psychologii osobnosti v náročných životních situacích. V rámci sociologie lze film zařadit do výuky zaměřené na společenskou podstatu člověka. Rovněž vzdělávací oblast *Občan ve státě* poskytuje určitý prostor pro využití filmu ve výuce, a to především v hodinách zaměřujících se na lidská práva a ideologie. *Občan a právo* je další vzdělávací oblastí, v níž lze film použít. V podstatě v průběhu celého filmu se mohou žáci zaměřovat na právo a spravedlnost, na to, zda byla dodržována základní lidská práva, na to, jak souvisí morálka s právem apod. (Balada, 2007, s. 38–41).

8.2 Tvorba pracovních listů

Pracovní list je originální učební materiál, který může obsahovat různé texty, cvičení, obrázky či tabulky. Musí být jasný, poutavý a přehledný. Učitel by si při tvorbě pracovního listu měl nejdříve ujasnit, k čemu bude které cvičení sloužit a jak s ním budou žáci pracovat. Práci s pracovním listem je vhodné doplňovat ještě jinými aktivitami, správně vypracovaný list doplněný o vhodné aktivity pak může posloužit pro více než jen jednu hodinu. Pracovní listy si žáci buďto zakládají do složek, čímž si vytvářejí jistou formu pracovního sešitu či si listy vlepují do sešitů jako takovou formu zápisu. Jak žáci naloží s pracovním listem je závislé na jeho formě.

Pracovní list vždy tvoříme pro konkrétní skupinu žáků, respektive třídu či ročník. Což znamená, že zohledňujeme jejich stupeň znalostí a dovedností. Při seřazování cvičení postupujeme podle struktury tématu vyučovací hodiny. Cvičení by neměla být jednotvárná a měla by rozvíjet co nejvíce klíčových kompetencí, které uvádí Rámcový vzdělávací program. Pro základní školy se jedná o kompetenci pracovní, kompetenci k učení, k řešení problémů, komunikativní kompetenci, občanskou a sociální a personální kompetenci. Klíčové kompetence, které by si žák měl osvojit na středních školách či na vyšších stupních gymnázií, jsou tyto – kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanská a kompetence k podnikavosti. Práci s pracovním listem je vhodné obohatit ještě dalšími aktivitami, tyto je nutné rovněž naplánovat předem. Po vytvoření či během něj by měl učitel daná cvičení zkusmo vyplnit, odstraní jednak případné chyby a jednak si opatří řešení jednotlivých úkolů, čímž zajistí plynulý průběh kontroly.

Způsob tvorby pracovních listů lze rozdělit do dvou skupin. Prvním způsobem je varianta, kdy si učitel okopíruje či vystřihne zajímavé články, fotky, obrázky či tabulky a s nimi dále pracuje. Lepí je v pořadí tak, aby cvičení odpovídala struktuře vyučovací hodiny. Tento způsob je poněkud náročnější na přípravu a rovněž výsledný produkt není zcela esteticky bezchybný, nicméně ona jistá autentičnost může pracovnímu listu dodat na přitažlivosti. Dnešní moderní doba otevírá učitelům další možnosti a to nejen při tvorbě pracovních listů. Pracovní listy lze tedy vytvářet v elektronické podobě, kdy cvičení si učitel sám vytvoří a případné texty, obrázky či tabulky doplní z internetu, zde je však třeba dodržovat autorská práva, což v praxi znamená, zdroje řádně ocitovat. Pracovní list vytvořený v elektronické podobě s sebou přináší určité výhody oproti listu vytvořenému vlastnoručně. Lze jej v budoucnu doplňovat, vylepšovat, rozdělovat apod. Což lze s vlastnoručně vyrobeným pracovním listem rovněž provádět, avšak poněkud složitěji, čímž se úroveň grafické úpravy listu snižuje.

Pracovní listy slouží jako velmi vhodný doplněk k promítání filmu ve výuce. S pracovními listy mohou žáci pracovat již během filmu či po skončení promítání. Cvičení v pracovních listech slouží k poukázání na důležité a zajímavé skutečnosti, které se ve filmu objevily, dále k navozování problémového myšlení žáků, k aplikaci získaných poznatků v praxi a běžném životě a zároveň poslouží žákům jako určitá dokumentace, do které budou moci kdykoliv v budoucnu nahlédnout a připomenout si potřebná fakta a informace.

9 Návrhy pracovních listů k filmu „7 dní hříchů“

Pracovní listy by neměly být přehlceny cvičeními, ztratily by tak na efektivitě a mohly by se stát kontraproduktivními. Z toho důvodu tedy navrhuji 4–5 cvičení v rámci jednoho pracovního listu. Cvičení by rovněž neměla být jednotvárná a měla by rozvíjet klíčové kompetence žáka/studenta. Nacházejí-li se v pracovním listě pro studenty neznámá slova, měly by v závěru listu být vysvětlena v rámci glosáře či slovníčku pojmů.

9.1 Návrh pracovního listu č. 1

1) Seřad' na základě filmu úryvky z knihy „7 dní hříchů“ do správného pořadí (část filmu mezi 52:18 a 54:13 minutou).

... Dubský mu překvapivě nabízí cigaretu. „Pět minut pauza!“ křikne do davu. „Tak slyšíte, pět minut pauza!“ mladý gardista to po něm opakuje.

...“ Komm mit! – Pojd' se mnou!“ šeptá Agnes. „Tak dělej!“... Agnes ji táhne za ruku s kufrem do lesa. Nikdo jim nevěnuje pozornost. ... Rychle si vyhrnují sukně, močí. ...Křivozubý se dětinsky usmál, důvěrně v hloučku zašeptal: „Čím blíž jsou Reichu, tím jsou posranější, he, he,...!“ ...

... „Es friert mich, mama – Je mi zima, mami,“ plačtivý hlásek žaluje světu. „ Za jak dlouho budeme doma?“ otázky unavených dětí neberou konce. Jejich matky jsou ale vytrvalé jako vždy. ...

... Ženy se sesouvají k zemi. Ty, které mají ještě kufry, na ně sedají. Je jich ale jen několik. I Agnes s Helgou se svalí do trávy mezi stromy. ...

...Nová nečekaná naděje zachvátila obě ženy. Agnes myslí na Olšana a větve smrků jí kmitají před obličejem. Miliony jehliček jí rozdírají nohy... Myslí na Jana; musí zjistit, co se s ním stalo. Srdce jí ale říká, že je na živu. Musí ho najít, na ničem jiném jí dnes už nezáleží. ...

...Agnes se raději dívá jen před sebe. Kromě Helgy dnes může zachránit jen sama sebe. Táhne ji za sebou dál do nitra lesa. Chvíli má pocit jako by se lehce vzpírala, ale je to jen její dojem. Helga běží, jak jí jen síly stačí. V dlaních svírá černý kufr, stále se ohlíží zpět k cestě v průseku. Ale i ta po chvíli mizí za hustým podrostem. „Ich habe Angst! – Mám strach!“ dostane ze sebe Helga v záchvatu kašle, který naštěstí rychle ustává. Agnes na otázku ale neodpovídá, táhne ji dál do hloubi lesa. Obě ženy iiz běží vedle sebe. ...

...Ohnutá větev ji udeří do obličeje. Běží dál plná víry, navzdory zkáze světa. Agnes ví, že cesta domů bude těžká, ale ona se pokusí vrátit se zpět ke svému muži, navzdory hříchům, které teď zaplavily zemi jako povodeň (Urban, 2012, s. 150–152).

2) Vyber z následujících obrázků ty, které jsou typické pro Odsun. Vybrané zakroužkuj.

3) Zamysli se nad rčením „Když se kácí les, lítají třísky“ souvisí s tematikou odsunu? Krátce svou odpověď zdůvodni.

4) Sleduj vývoj postavy Jana Olšana během celého filmu a popiš jej.

Slovníček pojmů:

Odsun – jinými slovy také transfer, vysídlení či vyhnání byla masová deportace Německého obyvatelstva z Československa. Odehrál se po skončení druhé světové války v letech 1945 až 1946. Hlavní představitelem poválečného odsunu Němců je prezident Eduard Beneš, jenž je rovněž autorem dekretů, na jejichž základě odsun probíhal.

Revoluční gardy (RG) – byly to ozbrojené skupiny utvořené z českých dobrovolníků, které od 3. května 1945 působily na území osvobozeného Československa. Měly hlídat železniční tratě a působit v pohraničních oblastech, kde docházelo k mnohým výtržnostem, ve většině případů však byly tyto gardy samy účastníky oněch excesů. Díky své místy takřka kriminální činnosti získaly během poválečných událostí přívlastek „Rabovací gardy“ (*Česká televize* [online]. © Česká televize 1996 – 2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/historie-cs/229919-revolucni-gardy/>>).

Generalizace – zevšeobecnění, zjednodušení

Kolektivní vina – pojetí pojmu vychází z díla „Otázka viny“ německého filozofa a lékaře, specializujícího se na psychologii, Karla Jasperse. Kolektivní vina je určitý předpoklad, kdy odpovědnost za činy určitého společenství nesou všichni jeho členové. Tento princip bývá nejčastěji uplatňován ve válce a v minulosti také v právních otázkách.

Sběrné tábory – po osvobození vzniklo na různých místech Československa na 500 různých zařízeních, táborů, ve kterých byli soustředováni především Němci a osoby podezřelé či obviněné z činů proti republice. Koncem roku 1945 se ustálily typy těchto zařízení na třech druzích – internační tábory pro osoby, které měly být souzeny mimořádnými lidovými soudy, pracovní tábory pro ty, kteří byli přiděleni na základě dekretů na práci a nakonec sběrné tábory pro Němce, kteří zde čekali na transfer (*Archiv bezpečnostních složek*. [online]. © Archiv bezpečnostních složek 2008 – 2013, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.abscr.cz/cs/pruvodce-po-fondech-a-sbirkach-j1>>).

Kolaborace – slovník cizích slov vymezuje pojem jako spolupráci, respektive nečestnou spolupráci s nepřítelem (*ABZ slovník cizích slov*. [online]. © 2005-2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kolaborace>>).

Dekret – slovník cizích slov jej definuje jako úřední listinu, výnos či ustanovení (*ABZ slovník cizích slov*. [online]. © 2005-2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kolaborace>>).

Sudety – jedná se o pohraniční oblasti, v nichž většinu obyvatelstva před druhou světovou válkou tvořili Němci. Jednalo se o oblasti – Sudety západ, tedy o oblast Tachovska, Mostecká

až Broumovska až Svitavska a Sudety východ, což byla oblast Jesenicka, Opavska, Hlučínska a Těšínska (*ABC history*. [online], © abcRedakce.cz, 2001–2013, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.abchistory.cz/pohranici-cr/>>).

Zdroje obrázků:

- a) ALLSTAR GROUP. *Tisícovky – hory ČR s výškou nad 1000m*. [online], © 2003-2012, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.tisicovsky.cz/cs/hory/sumava/svaroh-hlv42/info/>>
- b) SEMENOV, Barbara. *Čechoaustralan – krajanský list*. [online]. [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.cechoaustralan.com/kufrik.html>>
- c) *Wikipedie otevřená encyklopedie*. [online]. poslední revize 10.6.2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDlut%C3%A1_hv%C4%9Bzda#mediaviewer/Soubor:Judenstern_JMW.jpg>
- d) *Detektor web – detektory kovů*. [online]. © DETEKTORWEB.CZ 2003 – 2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.detektorweb.cz/index.4me?s=show&i=20381&mm=1&vd=1>>
- e) *Dvacáté století*. [online]. [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.dvacatestoleti.eu/exhibitions/play2D/?id=796>>

9.2 Návrh pracovního listu č. 2

1) Spoj pojmy stejného významu

Odsun	Revoluční gardy
zevšeobecnění	sběrný tábor
odpovědnost za činy nesou všichni členové společenství	Generalizace
pohraniční oblasti s převahou německého obyvatelstva	transfer
ozbrojené jednotky českých dobrovolníků	Kolektivní vina
středisko pro německé obyvatele čekající na odsun	Sudety

2) Na základě filmu nakresli věc/událost/čin, která dle tvého názoru vystihuje téma Odsunu. Svou volbu krátce odůvodni.

3) Zamysli se – znáš nějaké přísloví či rčení, které by výstižně charakterizovalo onu poválečnou dobu? Pokud ano, napiš jej.

4) Představ si, že jsi filmový kritik a napiš recenzi na film pro místní noviny.

Slovníček pojmů:

Odsun – jinými slovy také transfer, vysídlení či vyhnání byla masová deportace Německého obyvatelstva z Československa. Odehrál se po skončení druhé světové války v letech 1945 až 1946. Hlavní představitelem poválečného odsunu Němců je prezident Eduard Beneš, jenž je rovněž autorem dekretů, na jejichž základě odsun probíhal.

Revoluční gardy (RG) – byly to ozbrojené skupiny utvořené z českých dobrovolníků, které od 23. května 1945 působily na území osvobozeného Československa. Měly hlídat železniční tratě a působit v pohraničních oblastech, kde docházelo k mnohým výtržnostem, ve většině případů však byly tyto gardy samy účastníky oněch excesů. Díky své místy takřka kriminální činnosti získaly během poválečných událostí přívlastek „Rabovací gardy“ (*Česká televize* [online]. © Česká televize 1996 – 2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/historie-cs/229919-revolucni-gardy/>>).

Generalizace – zevšeobecnění, zjednodušení

Kolektivní vina – pojetí pojmu vychází z díla „Otázka viny“ německého filozofa a lékaře, specializujícího se na psychologii, Karla Jasperse. Kolektivní vina je určitý předpoklad, kdy odpovědnost za činy určitého společenství nesou všichni jeho členové. Tento princip bývá nejčastěji uplatňován ve válce a v minulosti také v právních otázkách.

Sběrné tábory – po osvobození vzniklo na různých místech Československa na 500 různých zařízeních, táborů, ve kterých byli soustředováni především Němci a osoby podezřelé či obviněné z činů proti republice. Koncem roku 1945 se ustálily typy těchto zařízení na třech druzích – internační tábory pro osoby, které měly být souzeny mimořádnými lidovými soudy, pracovní tábory pro ty, kteří byli přiděleni na základě dekretů na práci a nakonec sběrné tábory pro Němce, kteří zde čekali na transfer (*Archiv bezpečnostních složek*. [online]. © Archiv bezpečnostních složek 2008 – 2013, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.abscr.cz/cs/pruvodce-po-fondech-a-sbirkach-j1>>).

Kolaborace – slovník cizích slov vymezuje pojem jako spolupráci, respektive nečestnou spolupráci s nepřítelem (*ABZ slovník cizích slov*. [online]. © 2005-2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kolaborace>>).

Dekret – slovník cizích slov jej definuje jako úřední listinu, výnos či ustanovení (*ABZ slovník cizích slov*. [online]. © 2005-2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=dekret>).

Sudety – jedná se o pohraniční oblasti, v nichž většinu obyvatelstva před druhou světovou válkou tvořili Němci. Jednalo se o oblasti – Sudety západ, tedy o oblast Tachovska, Mostecká

až Broumowska až Svitavska a Sudety východ, což byla oblast Jesenicka, Opavska, Hlučínska a Těšínska (*ABC history*. [online], © abcRedakce.cz, 2001–2013, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.abchistory.cz/pohranici-cr/>>).

Závěr

Předkládaná diplomová práce se zabývá tematikou odsunu a znovu osídlování pohraničních oblastí po skončení 2. světové války. Téma je zpracováno jak teoreticky, tak prakticky, na základě toho je tedy práce členěna do dvou hlavních celků – teoretické a praktické části.

V první části je tematika zpracována chronologicky a to jak z historického, tak také z politického hlediska. Teoretická část nám předkládá a objasňuje pozadí vzniku myšlenky na odsunutí německého obyvatelstva, poskytuje stručný nástin událostí, jež průběh retribuice ovlivnily, zabývá se také znovu osídlením pohraničních oblastí, z nichž byli Němci vysídleni či osudem odsunutých obyvatel.

Praktická část je zaměřena na využití filmu s tematikou odsunu, konkrétně tedy filmu *7 dní hříchů*, ve výuce společenských věd. Jelikož myšlenka filmu jako vhodného prostředku pro poučení publika není žádnou zásadní inovací v oblasti edukace. Ba naopak, jedná se o myšlenku více než sto let starou, která však byla v průběhu let opomíjena. Nejdříve, na základě prostudované odborné literatury, předkládá praktická část práce průběh filmové analýzy všeobecně, dále je veškerá teorie aplikována v praxi v rámci analýzy filmu *7 dní hříchů*.

Cílem práce bylo zapojení filmu do výuky společenských věd prostřednictvím jeho analýzy a tvorby pracovních listů. Výstupem diplomové práce jsou návrhy dvou pracovních listů vztahujících se k filmu *7 dní hříchů*, při jejichž tvorbě byla využita rovněž knižní předloha filmu. V rámci filmové analýzy byly využívány poznatky získané studiem odborné literatury, znalosti z odborných předmětů získané během studia na pedagogické fakultě a v neposlední řadě zkušenosti z praxe.

Vlastní zkušenosti z dob studia mi byly inspirací při volbě tématu práce. Film všeobecně je velmi poutavým sdělovacím prostředkem, a to nejen pro žáky. Jeho využití v rámci výuky se proto samo nabízelo. Práci hodlám využít v praxi a doufám, že bude přínosem nejen pro mne.

Literatura:

ARBURG, Adrian von, ed. a STANĚK, Tomáš, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945 1951: dokumenty z českých archivů. Díl I., Češi a Němci do roku 1945: úvod k edici*. 1. vyd. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2010. 373 s. ISBN 978-80-86057-66-8.

ARBURG, Adrian von, ed. a STANĚK, Tomáš, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945 1951: dokumenty z českých archivů. Díl II., svazek 1, Duben srpen/září 1945: "Divoký odsun" a počátky osídlování*. 1. vyd. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2011. 957 s. ISBN 978-80-86057-71-2.

AUST, Stefan a BURGDORF, Stephan. *Die Flucht: Über die Vertreibung der Deutschen aus dem Osten*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2005. ISBN 3-89331-533-0.

BALADA, Jan et al. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, ©2007. 100 s. ISBN 978-80-87000-11-3.

BENEŠ, Zdeněk et al. *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*. 2., opr. vyd. Praha: Gallery, 2002. 304 s. ISBN 80-86010-60-0.

BRANDES, Detlef. *Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o "transferu" Němců z Československa a z Polska*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2002. 499 s. Obzor; sv. 39. ISBN 80-7260-070-2.

ČESÁLKOVÁ, Lucie. *Film před tabulí: idea školního filmu v prvorepublikovém Československu*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010. 178 s. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky; 4/2010. ISBN 978-80-86729-57-2.

ČESKO a KABÁTOVÁ, Hana, ed. *Benešovy dekrety: nejvýznamnější dokumenty v plném znění*. Pardubice: Filip Trend, 2002. 135 s. ISBN 80-86282-21-X.

DENK, Petr. *Metodika školního filmu*. V Praze: Dědictví Komenského, 1936. 30 - [I] s. Spisy Dědictví Komenského; Sv. 368. Knihovna Zrak; Sv. 3.

DOHNAL, Antonín. *Praktická příručka školní kinematografie*. Praha: Československá grafická Unie, 1938, [spr. 1937]. 92 s.

EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012. 320 s. ISBN 978-80-905081-0-1.

FROMMER, Benjamin. *Národní očista: retribuce v poválečném Československu*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2010. 504 s. Novověk; sv. 9. ISBN 978-80-200-1838-0.

GLOTZ, Peter. *Vyhnání: České země jako poučný případ*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2006. 222 s. ISBN 80-7185-705-X.

- KÁŇA, Otakar. *Historické proměny pohraničí: Vývoj pohr. okr. Jeseník, Rýmařov, Bruntál a Krnov po r. 1945*. 1. vyd. Ostrava, 1976.
- KORTE, Helmut. *Einführung in die systematische Filmanalyse*. 3. überarbeitete und erweiterte Auflage. Erich Schmidt Verlag, Berlin 2004. 259 Seiten.
- KOSSERT, Andreas. *Kalte Heimat: die Geschichte der deutschen Vertriebenen nach 1945*. 4., überarb. Aufl. München: Siedler, ©2008. 431 s.
- KRÁTKÁ, Jana a VACEK, Patrik. *Audiovizuální edukace jako součást mediální výchovy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 83 s. ISBN 978-80-210-4684-9.
- LABISCHOVÁ, Denisa a GRACOVÁ, Blažena. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2008. 278 s. ISBN 978-80-7368-584-3.
- MAŇÁK, Josef. *Kapitoly z metodologie pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 125 s. Spisy Ped. fak. MU v Brně; Sv. 57. ISBN 80-210-1031-2.
- MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil. *Výukové metody*. Brno: Paido, 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.
- NAIMARK, Norman M. *Flammender Hass Ethnische Säuberungen im 20. Jahrhundert*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2009. ISBN 978-3-89331-960-2.
- SPIRIT, Michal. *Tzv. Benešovy dekrety: předpoklady jejich vzniku a jejich důsledky*. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2004. 439 s. ISBN 80-245-0755-2.
- ŠIMONÍK, Oldřich. *Úvod do školní didaktiky*. Brno: MSD, 2003. 91 s. ISBN 80-86633-04-7.
- ŠTROBLOVÁ, Soňa. *Film a televize jako audiovizuální zprostředkování světa; Filmová a televizní dramaturgie a programová skladba*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. 164 s. ISBN 978-80-86723-73-0.
- URBAN, Josef. *7 dní hříchu*. Vyd.1. Praha: FRAGMENT, 2012. ISBN 978-80-253-1627-6.

Elektronické zdroje:

ABC history. [online], © abcRedakce.cz, 2001–2013, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.abchistory.cz/pohranici-cr/>>

ABZ slovník cizích slov. [online]. © 2005-2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kolaborace>>

ALLSTAR GROUP. *Tisícovky – hory ČR s výškou nad 1000m*. [online], © 2003-2012, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.tisicovky.cz/cs/hory/sumava/svaroh-hlv42/info/>>

Archiv bezpečnostních složek. [online]. © Archiv bezpečnostních složek 2008 – 2013, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.abscr.cz/cs/pruvodce-po-fondech-a-sbirkach-j1>>

Česká televize [online]. © Česká televize 1996 – 2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/historie-cs/229919-revolucni-gardy/>>

Detektor web – detektory kovů. [online]. © DETEKTORWEB.CZ 2003 – 2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.detektorweb.cz/index.4me?s=show&i=20381&mm=1&vd=1>>

Dvacáté století. [online]. [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.dvacatestoleti.eu/exhibitions/play2D/?id=796>>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. © 2013 – 2014 MŠMT, poslední revize 2014 [cit. 2014-17-5]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/filmova-a-audiovizualni-vychova-jako-novy-predmet?highlightWords=filmov%25C3%25A9+audiovizu%25C3%25A1ln%25C3%25AD+v%25C3%25BDchova>>

Poslanecká sněmovna parlamentu české republiky[online]. © 1995-2013 , poslední revize 2013 [cit. 2014-13-6]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/>>

SEMENOV, Barbara. *Čechoaustralan – krajaňský list*. [online]. [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.cechoaustralan.com/kufrik.html>>

Wikipedie otevřená encyklopedie. [online]. poslední revize 10.6.2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BDlut%C3%A1_hv%C4%9Bzda#mediaviewer/Soubor:Judenstern_JMW.jpg>

7 dní hříchů – najít cestu k sobě [online]. c2012, [cit. 2014-23-5]. Dostupné z: <<http://film7dni.cz/cz/fotogalerie/f08.jpg>>

7 dní hříchů – najít cestu k sobě [online]. c2012, [cit. 2014-23-5]. Dostupné z: <<http://film7dni.cz/cz/fotogalerie/f13.jpg>>

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Celé znění tzv. Velkého retribučního dekretu

Příloha č. 2 – Fotografie vztahující se k filmu *7 dní hříchů*

Příloha č. 3 – Fotografie vztahující se k tematice poválečného odsunu německého obyvatelstva z Československa

Seznam zkratek

apod. – a podobně

atd. – a tak dále

č. – číslo

např. - například

tzv. – takzvaný/ě

tzn. – to znamená

Sdp – Sudetoněmecká strana

SS – Schutzstaffeln

SA – Sturmabteilung

FS – Freiwillige Schutzstaffeln

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei

ČSR – Československá republika

ZNV – Zemský národní výbor

ONV – Okresní národní výbor

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání

Příloha č. 1

16/1945 Sb.

Dekret presidenta republiky ze dne 19. června 1945 o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech

*Změna: 22/1946 Sb., Změna: 149/1946 Sb., Změna: 117/1946 Sb., Změna: 245/1946 Sb. ,
Změna: 33/1948 Sb.*
Zrušen předpisem 33/1948 Sb.

O přísnou spravedlnost volají neslýchané zločiny, kterých se dopustili nacisté a jejich zrádčí spoluviníci na Československu. Porobení vlasti, vraždění, zotročování, loupení a ponižování, jehož obětí byl československý lid, a všechna ta stupňovaná německá zvěrstva, kterým bohužel pomáhali anebo asistovali i zpronevěřivší se občané českoslovenští, z nichž někteří zneužili při tom i vysokých úřadů, mandátů nebo hodnotí, musí dojíti zaslouženého trestu bez průtahů, aby nacistické a fašistické zlo bylo vyvráceno z kořene. Proto ustanovuji k návrhu vlády takto:

Hlava I.

Zločiny proti státu

§ 1

Kdo se v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) dopustil na území republiky nebo mimo ně některého z těchto zločinů podle zákona na ochranu republiky ze dne 19. března 1923, č. 50 Sb.: úkladů o republiku (§ 1), trestá se smrtí; kdo se dopustil přípravy úkladů (§ 2), ohrožení bezpečnosti republiky (§ 3), prorady (§ 4, č. 1), zrady státního tajemství (§ 5, č. 1), vojenské zrady (§ 6, č. 1, 2 a 3) a násilí proti ústavním činitelům (§ 10, č. 1), trestá se těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí a za okolností zvláště přitěžujících smrtí.

§ 2

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) byl členem organizací: Die Schutzstaffeln der Nationalsozialistischen Deutschen Arbeiterpartei (S.S.), nebo Freiwillige Schutzstaffeln (F. S.), nebo Rodobrany, nebo Szabadcsapatok, nebo jiných zde nejmenovaných organizací podobné povahy, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí.

§ 3

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) propagoval nebo podporoval fašistické nebo nacistické hnutí, nebo kdo v oné době tiskem, rozhlasem, filmem nebo divadlem, nebo na veřejném shromáždění schvaloval nebo obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky nebo jednotlivé nezákonné činy okupačních velitelství a úřadů a orgánů jim podřízených, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let, spáchal-li však takový zločin v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní nebo státní vědomí československého lidu, zejména československé mládeže, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí, nebo smrtí.

(2) Kdo v téže době byl činovníkem nebo velitelem v organizacích Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP) nebo Sudetendeutsche Partei (SdP) nebo Vlajka, Hlinkova nebo Svatoplukova Garda, nebo v jiných fašistických organizacích podobné povahy, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let.

§ 4

Československý občan, který v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) v zahraničí rozvracel hnutí, směřující k osvobození republiky Československé v její předmnichovské ústavě a jednotnosti, anebo jinak vědomě poškozoval zájmy republiky Československé, zejména kdo ohrožoval bezpečnost občanů, pracujících pro osvobození republiky doma, trestá se, nedopustil-li se zločinu přísněji trestného, těžkým žalářem od pěti do dvaceti let.

Zločiny proti osobám

§ 5

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) dopustil se ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací, či členů, těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí loupeží lidí (§ 90), veřejného násilí nakládáním s člověkem jako s otrokem (§ 95), vraždy (§§ 134 až 137), zabití (§§ 140 a 141) a těžkého poškození na těle (§ 156),
b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu vraždy (§ 278), úmyslného zabití (§ 279), těžkého ublížení na těle s následky smrtelnými (§§ 306 a 307) a loupeže dětí (§ 317), trestá se smrtí.

(2) Kdo v téže době, za týchž okolností a za týmž účelem se dopustil těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí neoprávněným omezováním osobní svobody člověka (§ 93), veřejného násilí vydíráním (§ 98), veřejného násilí nebezpečným vyhrožováním (§ 99) a těžkého poškození na těle (§§ 152 a 155),
b) podle trestního zákona zák. čl. V/1878 zločinu bezprávného omezování osobní svobody člověka (§§ 323, 324 a 325), těžkého ublížení na těle (§ 301) a vydírání (§§ 350 a 353), trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let.

§ 6

(1) Kdo v téže době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) nařídil ve prospěch válečného úsilí Německa nebo jeho spojenců nucenou nebo povinnou práci, a ten, kdo při vydání a výkonu takového nařízení spolupůsobil, trestá se, nedopustil-li se zločinu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let.

(2) Byl-li však takovým nařízením obyvatel republiky donucen pracovat v cizině, nebo za okolností, nebo na místech jeho životu nebo zdraví nebezpečných, trestá se viník bez ohledu na účel práce těžkým žalářem od deseti do dvaceti let.

§ 7

(1) Kdo sám nebo v součinnosti s jinými v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí,

jeho organizací či členů zavinil ztrátu svobody obyvatele republiky bez jiných následků, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let: Způsobil-li viník takto ztrátu svobody většího počtu obyvatel republiky, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až na doživotí, za okolností pak zvláště přitěžujících trest smrti.

(2) Kdo v téže době, za týchž okolností, za týmž účelem a týmž způsobem způsobil obyvateli republiky těžké ublížení na těle bez těžkých následků (odst. 3), trestá se za zločin těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících žalářem od dvaceti let až na doživotí. Byl-li však takto postižen větší počet osob, může soud uložit trest smrti.

(3) Kdo v téže době a za týchž okolností, za týmž účelem a týmž způsobem způsobil soudním usnesením, rozsudkem, nařízením, nebo správním rozhodnutím jakéhokoliv druhu, výkonem rozsudku, nařízením, nebo správním rozhodnutím, nebo jinak smrt obyvatele republiky, těžké ublížení na těle obyvatele republiky s následky označenými v § 156 trest. zák. č. 117/1852 ř. z. a v §§ 306, 307 trest. zák. č. 117/1852 ř. z., nebo jeho deportaci, trestá se za zločin smrti.

Zločiny proti majetku

§ 8

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) se dopustil ve službách, nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců, nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí zlomyslným poškozením cizího majetku (§ 85) s následky podle § 86, odst. 2, zhářství (§ 166) za okolností a s následky podle § 167 písm. a), loupeže (§ 190) za okolností a s následky podle § 195,

b) podle trestního zákona zák. č. 117/1852 zločinu zhářství (§ 424), loupeže (§§ 344 a 345), za okolností a s následky podle § 349, odst. 1, bod 2 a odst. 2, trestá se smrtí.

(2) Kdo v téže době a za týchž okolností a za týmž účelem se dopustil těchto zločinů:

a) podle trestního zákona ze dne 27. května 1852, č. 117 ř. z., zločinu veřejného násilí násilným vpadnutím do cizího nemovitého statku (§ 83), veřejného násilí zlomyslným poškozením cizího majetku (§§ 85, 86 odst. 1), zhářství (§ 166) za okolností a s následky podle § 167, písm. b) až g), krádeže (§§ 171 až 180), zpronevěry (§§ 181 až 183), podílnictví na krádeži nebo zpronevěře (§§ 185 a 186), loupeže (§ 190) za okolností a s následky podle §§ 191 až 194, podílnictví na loupeži (§ 196), podvodu (§§ 197 až 201, 203),

b) podle trestního zákona zák. č. 117/1852 zločinu porušení domácnosti soukromými osobami

(§§ 330 a 331), přečinu poškození cizího majetku (§§ 418 a 420), který se za okolností odst. 1 tohoto paragrafu kvalifikuje jako zločin, zhárství (§§ 422 a 423), krádeže (§§ 333 až 341), nakolik čin není trestný podle odst. 1, písm. b) tohoto paragrafu, podílnictví (§ 370), podvodu (§ 379 ve znění § 50 trestní novely), za okolností podle § 383 odst. 2 s výjimkou § 382, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí.

§ 9

Kdo sám, nebo v součinnosti s jiným v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) ve službách nebo v zájmu Německa, nebo jeho spojenců nebo republiky nepřátelského hnutí, jeho organizací či členů způsobil soudním usnesením, rozsudkem, nařízením, nebo správním rozhodnutím jakéhokoliv druhu, nebo výkonem rozsudku, nařízení nebo správního rozhodnutí, že Československému státu nebo právnické či fyzické osobě bylo proti zákonu republiky odňato jich jmění zcela nebo zčásti, trestá se, nedopustil-li se zločinu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od deseti do dvaceti let, a za okolností zvláště přitěžujících žalářem od dvaceti let až na doživotí.

§ 10

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky (§ 18) zneužil tísně, způsobené národní, politickou či rasovou persekucí, aby se obohatil na úkor státu, právnické či fyzické osoby, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let.

Udavačství

§ 11

Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky ve službách nebo v zájmu nepřítele, nebo využívaje situace přivoděné nepřátelskou okupací jiného pro nějakou skutečnou nebo vymyšlenou činnost udal, trestá se za zločin těžkým žalářem od pěti do deseti let. Zavínil-li však udavač svým udáním ztrátu svobody československého občana, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let. Mělo-li udání za přímý nebo nepřímý následek ztrátu svobody většího počtu lidí nebo těžkou újmu na zdraví, trestá se doživotním žalářem, mělo-li za následek něčí smrt, trestá se smrtí.

Všeobecná ustanovení

§ 12

Podle tohoto dekretu bude potrestán i cizinec, jenž se dopustil zločinu, uvedeného v § 1, nebo některého ze zločinů, uvedených v §§ 4 až 9 v cizině, dopustil-li se jich na československém státním občanu nebo na československém veřejném nebo soukromém majetku.

§ 13

(1) Jednání trestné podle tohoto dekretu není ospravedlněno tím, že je nařizovaly nebo dovolovaly předpisy jiného práva než československého, nebo orgány, zřízené jinou státní mocí než československou, aniž jest omluveno tím, že pachatel takové neplatné předpisy za ospravedlněné považoval.

(2) Také neospravedlňuje pachatele, že konal svoji služební povinnost, jednal-li s obzvláštní horlivostí, překročuje tak ve značné míře normální rámec svých povinností, nebo byl-li činný v úmyslu napomáhat válečnému úsilí Němců (jejich spojenců), poškodit či mařit válečné úsilí Československa (jeho spojenců), nebo jednal-li z jiné zřejmě zavržitelné pohnutky.

(3) Neodolatelné donucení rozkazem představeného nezprošťuje viny nikoho, kdo se dobrovolně stal členem organizací, jejichž členství ukládalo vykonat každý, i zločinný rozkaz.

§ 14

Odsoudí-li soud pro zločin v tomto dekretu uvedený a neupustí-li od trestu (§ 16 odst. 2), vysloví zároveň:

- a) že odsouzený pozbývá na určitou dobu, nebo navždy občanské cti (§ 15);
- b) že odsouzený část trestu na svobodě nebo celý trest odpyká ve zvláštních nucených pracovních oddílech, které se zřídí zvláštním zákonem;
- c) že celé jeho jmění nebo část jeho jmění propadá ve prospěch státu.

§ 15

Pozbytí občanské cti [§ 14 písm. a)] znamená:

1. trvalou ztrátu vyznamenání, řádů a čestných odznaků, veřejných služeb, hodností a funkcí, akademických hodností, jakož i ztrátu odpočivných a zaopatřovacích požitků, platů z milosti a

- všelikých jiných platů z peněz veřejných;
2. u poddůstojníků degradaci a u důstojníků kasaci;
 3. ztrátu způsobilosti k nabytí, výkonu a opětovnému nabytí práv, uvedených pod číslem 1 a 2 a práv ztracenými hodnotami podmíněných;
 4. ztrátu práva voliti a volen nebo povolán býti k veřejné funkci, nebo hlasovati ve věcech veřejných;
 5. ztrátu způsobilosti zastávati funkce ve sdruženích (spolcích nebo jiných útvarech podrobných);
 6. ztrátu způsobilosti býti vlastníkem, vydavatelem, nebo redaktorem, nebo jakkoliv spolupůsobiti při vydávání, redakci periodického tiskopisu, jakož i nakládati, vydávati a uveřejňovati tiskopisy neperiodické;
 7. ztrátu způsobilosti konati veřejné přednášky nebo projevy;
 8. ztrátu způsobilosti k práci ve výchovných nebo uměleckých institucích nebo podnicích;
 9. ztrátu způsobilosti býti zaměstnavatelem nebo spoluzaměstnavatelem;
 10. ztrátu způsobilosti provozovati svobodné zaměstnání;
 11. ztrátu způsobilosti býti členem představenstva (správní rady) společností a společenstev;
 12. ztrátu způsobilosti býti vedoucím úředníkem v podniku soukromém. Kdo přestoupí zákazy v tomto paragrafu obsažené, bude potrestán řádným soudem pro přestupek vězením od jednoho týdne do tří měsíců.

§ 16

- (1) Trest na svobodě nelze snížit pod dolní hranici sazby a zaměnit jeho způsob za mírnější.
- (2) Soud může snížit trest i pod dolní hranici sazby a zaměnit jeho způsob za mírnější, v případech pak zvláštního zřetele hodných v odsuzujícím výroku upustiti od potrestání, je-li obecně známo, nebo lze-li bez průtahů prokázati, že obžalovaný jednal s úmyslem prospěti českému nebo slovenskému národu nebo Československé republice či jejím spojencům nebo jinému obecnému zájmu, nebo že se pozdější svou činností zasloužil o osvobození republiky z nepřátelské moci, nebo o nápravu, nebo o zmenšení zla nepřitelem způsobeného a že po svém obrácení na cestě povinnosti už vytrval. Tohoto ustanovení však nelze použít, neúměrně obecný prospěch jím sledovaný.

§ 17

Zločiny trestné podle tohoto dekretu a výkon trestu se nepromlčují.

§ 18

Dobou zvýšeného ohrožení republiky rozumí se doba od 21. května 1938 do dne, který bude určen vládním nařízením.

§ 19

Zločiny trestné podle tohoto dekretu buďtež pokládány vždy za zvlášť zavržitelné ve smyslu § 1 odst. 1 zákona o státním vězení ze dne 16. července 1931, č. 123 Sb.

§ 20

Nadržování zločinům, trestným podle tohoto dekretu trestá se podle platných trestních zákonů s

těmito

změnami:

1. U zločinů proti státu trestá se nadřování stejně jako tyto zločiny;
2. u týchž zločinů je i nadřování ukrýváním osob blízkých (§ 39, č. 4 zák. č. 50/1923 Sb. na ochranu republiky) trestné jako zločin a trestá se těžkým žalářem od jednoho roku do deseti let, ukládá-li však na zločin sám tento dekret trest smrti, těžkým žalářem od pěti do dvaceti let;
3. u ostatních zločinů trestá se nadřování těžkým žalářem
 - a) od deseti do dvaceti let, ukládá-li na zločin sám tento dekret trest smrti, nebo těžkého žaláře
 - v trvání více než dvaceti let,
 - b) od jednoho roku do deseti let, ukládá-li na zločin sám tento dekret trest nižší.

Hlava II.

Mimořádné lidové soudy

§ 21

(1) Mimořádným lidovým soudům přísluší souditi všechny zločiny trestné podle tohoto dekretu.

(2) Místní příslušnost mimořádných lidových soudů se určuje předpisy trestních řádů, platných na území republiky. O delegaci platí obdobně ustanovení § 62 tr. ř.; rozhodnutí zemského soudu o delegaci je konečné. Složení a sídlo mimořádných soudů

§ 22

- (1) Mimořádný lidový soud soudí v tříčlenných senátech, složených z předsedy, jímž je soudce z povolání, a ze dvou soudců z lidu; skončilo-li však předchozí řízení (čl. I, § 2) rozsudkem, soudí mimořádný lidový soud v senátech pětičlenných, složených z předsedy, jímž je soudce z povolání, a ze čtyř soudců z lidu.
- (2) Přednosta mimořádných lidových soudů, jejich náměstky a soudce z povolání ustanovuje ministr spravedlnosti ze soudců v činné službě. Soudce z lidu jmenuje ministr spravedlnosti ze seznamů sestavených okresními národními výbory.
- (3) Přednostovi mimořádného lidového soudu nebo jeho náměstku náleží, aby z osob, jmenovaných v odst. 2, sestavil potřebný počet senátů s náhradníky.
- (4) Mimořádné lidové soudy se zřídí v sídlech krajských soudů, každý senát mimořádného lidového soudu může však zasedati, ukáže-li se toho potřeba, v kterémkoli místě soudního obvodu. Vykonavatele hrdelních trestů s potřebným počtem pomocníků ustanoví místní národní výbor v sídle krajského soud.
- (5) Vládním nařízením bude ustanoveno, jaký slib budou soudcové z lidu skládati a jaká náhrada výloh a ušlého zisku jim přísluší.

§ 22a

- (1) Přijmouti a zastávat úřad soudce z lidu je občanskou povinností. Poruší-li soudce z lidu bez závažných důvodů tuto povinnost zejména tím, že se bez dostatečné omluvy nedostaví k hlavnímu přelíčení, ač byl řádně obeslán, nebo že se bez souhlasu předsedy senátu před skončením hlavního přelíčení vzdálí, uloží mu předseda jako pořádkový trest pokutu do 10 000 Kčs nebo vězení do osmi dnů a podle okolností též náhradu útrat zmařeného hlavního přelíčení. Proti tomuto nálezu může postížený podat do osmi dnů námitky, o nichž rozhodne s konečnou platností přednosta mimořádného lidového soudu.
- (2) Pokuta připadá státní pokladně.

§ 23

Při hlasování hlasují nejprve soudcové z lidu, a to starší před mladšími.

Veřejný žalobce

§ 24

(1) Veřejné žalobce mimořádných lidových soudů jmenuje ministr spravedlnosti ze státních zástupců, ze soudců v činné službě nebo z osob zapsaných v seznamu advokátů.

(2) Veřejní žalobci u mimořádných lidových soudů jsou podřízeni ministru spravedlnosti.
Řízení před mimořádnými lidovými soudy

§ 25

(1) Pro řízení před mimořádnými soudy lidovými platí zásady řízení před soudy stannými, a to v úpravě, provedené v §§ 26 až 31 tohoto dekretu. Tam, kde dekret odkazuje na předpisy řízení řádného, jsou míněny předpisy platného trestního řádu.

(2) Byl-li obžalovaný rozsudkem mimořádného lidového soudu osvobozen, nevylučuje se tím jeho stíhání před příslušným soudem řádným, případně před soudem státním podle zákona č. 68/1935 Sb. nebo před krajským soudem příslušným pro souzení vojenské zrahy podle zákona č. 130/1936 Sb. a vl. nař. č. 238/1937 Sb. Tento soud posoudí věc znova řízením řádným, přičemž platí hmotně právní ustanovení tohoto dekretu (§§ 1 až 20), stejně jako když osoba provinilá hned předem byla pohnána před soud řádný (§ 21). Návrh, aby se takto proti obžalovanému postupovalo, musí však býti podán nejpozději do tří měsíců ode dne osvobozujícího rozsudku.

§ 26

(1) Řízení před mimořádným lidovým soudem zahajuje se k návrhu veřejného žalobce (§ 24). Těhotné ženy nebud'ěž poháněny před mimořádný lidový soud, dokud tento jejich stav trvá.

(2) Celé trestní řízení se koná zpravidla od počátku do konce před mimořádným lidovým soudem ve způsobu hlavního přelíčení, pokud možno bez přerušení a musí býti skončeno do tří dnů od okamžiku, kdy byl obžalovaný před něj postaven. Nedospěl-li mimořádný lidový soud v této lhůtě k rozsudku, pokračuje v řízení i po uplynutí této lhůty.

(3) V přípravném vyhledávání nebo v přípravném vyšetřování, které by předcházelo řízení před mimořádným lidovým soudem, má veřejný žalobce práva a povinnosti státního zástupce.

(4) Jestliže se obžalovaný nedostavil, anebo nemůže dostaviti k soudu z jakýchkoli důvodů,

může veřejný žalobce navrhnouti, aby se hlavní přelíčení konalo v nepřítomnosti obžalovaného. V takovém případě musí soud zřídit obhájce z úřední moci.

§ 27

Řízení před mimořádným lidovým soudem je ústní a veřejné. Obžalovaný má právo zvoliti si sám obhájce nebo požádati soud, aby mu zřídil obhájce, je-li nemajetný. Nepoužije-li obžalovaný svého práva, zřídí mu soud obhájce z moci úřední. Jak obžalovaný, tak soud mohou obhajobou pověřiti i osobu, nezapsanou v seznamu obhájců, která dosáhla doktorátu práv nebo složila tři státní zkoušky právnické, nejméně však státní zkoušku judicielní.

§ 28

(1) Hlavní přelíčení před mimořádným lidovým soudem zahajuje se po vyvolání věci a zjištění generalíí výkladem veřejného žalobce, které skutky jsou obžalovanému kladeny za vinu. Výslech obžalovaného a provádění důkazů řídí se obecně předpisy trestního řízení. Protokoly o výsleších spoluviníků a svědků a dobrá zdání znalců mohou se čísti vždy, když předseda senátu považuje jejich čtení za účelné.

(2) Řízení se zpravidla omezí na čin nebo činy, pro které byl obviněný před mimořádným soudem lidový pohnán. Na činy, které nejsou trestné podle tohoto dekretu, nemá tudíž býti brán zřetel. Budou-li stíhány později v řízení před mimořádným soudem lidovým, nebo před soudem řádným, případně státním, nebo před krajským soudem, příslušným pro souzení vojenské zrady, budiž při výměře trestu vzat zřetel na trest na svobodě mimořádným lidovým soudem již uložený.

(3) Řízení před mimořádným lidovým soudem nesmí býti zdržováno zjišťováním nároků na náhradu škody trestným činem způsobené.

(4) Zjištění spoluviníků nebudiž sice opomenuto, avšak vynesení a výkon rozsudku se tím nemá oddalovat.

(5) Po ukončení průvodního řízení zhodnotí veřejný žalobce jeho výsledky a podá svůj konečný návrh. Na to udělí předseda slovo obžalovanému a jeho obhájci k přednesení obhajoby. Odpovídá-li veřejný žalobce na její vývody, mají obžalovaný a jeho obhájce právo na poslední slovo.

§ 29

- (1) Poté usnese se soud v neveřejné poradě na rozsudku, řídě se přitom příslušnými předpisy o řízení řádném, pokud tento dekret neustanovuje jinak. K usnesení, jímž se snižuje trest pod dolní hranici sazby nebo zaměňuje jeho způsob za mírnější nebo jímž se upouští od potrestání (§ 16, odst. 2) je však potřebí čtyř hlasů, a soudí-li mimořádný lidový soud ve tříčlenném senátě (§ 22, odst. 1) je v takovém případě třeba jednomyslnosti.
- (2) Opírá-li se výrok o vině u zločinu, na který tento dekret ukládá trest smrti, toliko o tři hlasy, anebo dospěl-li soud k názoru, že byly zjištěny takové okolnosti, že by trest smrti byl nepřiměřeně přísný, může soud uložit trest těžkého žaláře od dvaceti let až na doživotí a za předpokladů, označených v § 16 odst. 2, užití i tohoto ustanovení. Ustanovení odstavce 1, věty druhé platí i zde.
- (3) Rozsudek budiž ihned vyhlášen ve veřejném zasedání soudu.

§ 30

O řízení před mimořádným lidovým soudem sepíše se zápis podle předpisů o řízení řádném. Tento zápis podepíše všichni členové senátu a zapisovatel.

§ 31

- (1) Proti rozsudku mimořádných lidových soudů není řádných opravných prostředků. Žádost o milost kýmkoliv podaná nemá odkladného účinku.
- (2) Trest smrti se vykoná do dvou hodin po vyhlášení rozsudku. Na výslovnou žádost odsouzeného může býti lhůta prodloužena o další hodinu. Konalo-li se řízení v nepřítomnosti obžalovaného, vykoná se trest smrti do 24 hodin po dopadení odsouzeného. Výkon trestu smrti buď však na přiměřenou dobu odložen, žádá-li to veřejný žalobce z důležitého veřejného zájmu.
- (3) Zmateční stížnost k zachování zákona je přípustná.
- (4) O návrhu na obnovu trestního řízení rozhoduje mimořádný lidový soud, který ve věci rozhodl. Přitom se řídí ustanoveními trestního řádu o obnově trestního řízení. Ustanovení přechodná a závěrečná

§ 32

(1) Ustanovení zákona ze dne 3. května 1934, č. 91 Sb., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech, pro zločiny trestné podle tohoto zákona neplatí.

(2) Ustanovení zákona ze dne 11. března 1931, č. 48 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží, zůstávají v platnosti.

(3) Má-li se o činech trestných podle tohoto dekretu konati řízení před řádným soudem a jde-li o čin, o němž by jinak náleželo souditi porotnímu soudu, koná se celé řízení před sborovým soudem první stolice podle předpisů o řízení o činech přikázaných tomuto soudu.

§ 33

Účinnost tohoto dekretu se stanoví ode dne vyhlášení na dobu do 31. prosince 1948.

§ 34

Provedením tohoto dekretu se pověřují všichni členové vlády.

Dr. Beneš v. r. Fierlinger v. r. David v. r. Laušman v. r. Gottwald v. r. Ďuriš v. r. Široký v. r. Dr. Pietor v. r. Dr. Šrámek v. r. gen. Hasal v. r. Ursíny v. r. Hála v. r. gen. Svoboda v. r. Dr. Šoltész v. r. Dr. Ripka v. r. Dr. Procházka v. r. Nosek v. r. Majer v. r. Dr. Šrobár v. r. Dr. Clementis v. r., Dr. Nejedlý v. r. tiež za min. Masaryka Dr. Stránský v. r. gen. Dr. Ferjenčík v. r. Kopecký v. r. Lichner v. r. (*Poslanecká sněmovna parlamentu české republiky*[online]. © 1995-2013 , poslední revize 2013 [cit. 2014-13-6]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/>>)

Příloha č. 2

Fotografie vztahující se k filmu *7 dní hříchů*

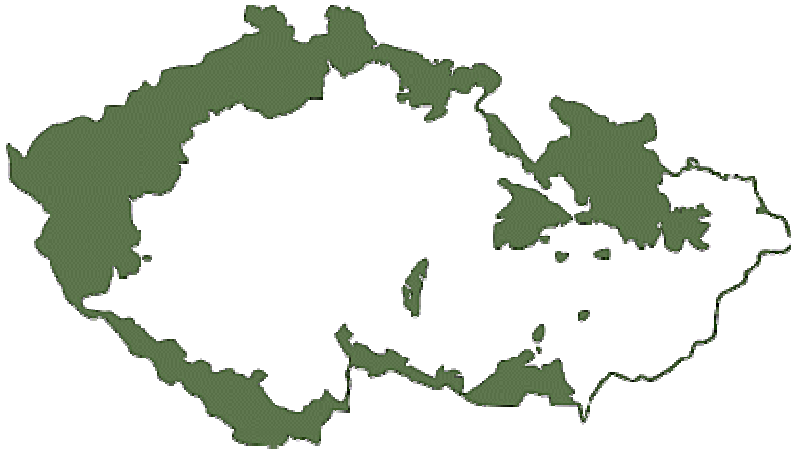
(*7 dní hříchů – najít cestu k sobě* [online]. c2012, [cit. 2014-23-5]. Dostupné z: <http://film7dni.cz/cz/fotogalerie/f08.jpg>)

(*7 dní hříchů – najít cestu k sobě* [online]. c2012, [cit. 2014-23-5]. Dostupné z: <http://film7dni.cz/cz/fotogalerie/f13.jpg>)

Příloha č. 3

Fotografie vztahující se k tematice poválečného odsunu německého obyvatelstva z Československa

(*ABC history*. [online], © abcRedakce.cz, 2001–2013, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.abchistory.cz/pohranici-cr/>>).

Česká televize [online]. © Česká televize 1996 – 2014, [cit. 2014-12-6]. Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/211921-benesovy-dekrety-symbolicka-zbran-pusobici-na-sentiment/>>

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Denisa Palicová
Katedra:	Katedra společenských věd, PdF UP Olomouc
Vedoucí práce:	Mgr. Gabriela Medved'ová
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Problematika odsunu a osidlování pohraničí. 7 dní hříchů - didaktické zpracování filmu a jeho knižní předlohy ve výuce ZSV
Název v angličtině:	Problems of displacement and settling of the borderlands. 7 dní hříchů - the Didactic Adaptation of the Film and Book in learning social sciences.
Anotace práce:	Práce se zabývá tematikou odsunu a znovu osidlování pohraničních oblastí po 2. světové válce. Je zaměřena teoreticky a prakticky. Zahrnuje klíčové události týkající se tematiky a v rámci praktické části didakticky zpracovává film 7 dní hříchů. Výstupem práce jsou dva návrhy pracovních listů vztahujících se k filmu.
Klíčová slova:	Odsun, transfer, dekret, generalizace, kolektivní vina, kolaborace, audiovizuální výuka, filmová analýza, tvorba pracovních listů
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the topic of displacement and resettling of the borderlands after the World War 2. It is both theoretical and practical. It contains main events regarding this issue and in practical part it deals with didactical application of the movie 7 dní hříchů. The thesis also contains two drafts of worksheets related to the movie.
Klíčová slova v angličtině:	Displacement, transfer, decree, generalization, collective guilt, collaboration, audio – visual teaching, film analysis, production of worksheets
Přílohy vázané v práci:	3
Rozsah práce:	84 s.
Jazyk práce:	Čeština